

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό για τους Ιερείς • Έτος ΜΗ' • Τεύχος 4 • Απρίλιος 1999

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Γνωρίζοντας την Εκκλησία

3-4 ΤΟ ΗΡΩΙΚΟ ΜΑΡΤΥΡΙΚΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ
Εύαγγέλου Δ. Θεοδώρου

5-7 ΒΑΣΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ
Άρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου

8-9 ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ: ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ
Επισκόπου Άχελώου Εύθυμίου

10-11 Ο ΣΤΑΡΕΤΣ ΖΩΣΙΜΑΣ
Μιχ. Κ. Μακράκη

12-13 ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ
Β. Τραλλιανού

14-15 ΞΑΝΑΖΩΝΤΑΝΕΜΑ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ
Άρχιμ. Ήλία Μαστρογιαννόπουλου

16-17 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

18-20 ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ.
Οι προκαταλήψεις • Οι μύθοι • Η αλήθεια
Εύαγγέλου Π. Λέκκου

21 ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΠΕΝΤΕ
Κασσιανής Πανουτσοπούλου

22-23 ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
Άλεξ. Μ. Σταυρόπουλου

24-25 ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!
Α.Ν. Βαλλιανάτου

26-28 «ΠΑΡΑΘΥΡΑ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑΣ» από τή Φθιώτιδα
Κων. Π. Παπαθανασίου

29 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΤΙΣΤΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΥΜΑΣΜΟ ΣΤΗΝ ΚΤΙΣΗ
Θεοδώρου Ί. Ψαριώτη

30 ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ
Νικ. Κ. Δρατσέλα

31 ΕΠΙΚΑΙΡΑ
Μ. Μελ.

Η ψηλάφησις τού Θωμά. Θεοφάνους τού Κορητός (1546).
Τερά Μονή Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς
Ίω. Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. και Fax 72.18.308
<http://www.ecclesia.gr>

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

του Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ό Άθηνών και πάσης Ελλάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ
† Ό Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
† Ό Καισαριανής ΓΕΩΡΓΙΟΣ
† Ό Μεσογαίας και Λαυρεωτικής ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Όμότη. Καθηγ. Παν/μίου Άθηνών
Τακτικό μέλος τής Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Έπιστημών και των Τεχνών

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Εύαγγελος Π. Λέκκος

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Άρχιμ. Μακάριος Φιλοθέου

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

Άρχιμ. Σεραφεΐμ Καχομιάνης

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ- ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Άσκληπιού 80, 114 71 Άθήνα
Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679
web site: www.papanikolaou.gr

Τὸ ἠρωϊκὸ μαρτυρικὸ τέλος τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, γιὰ τὴν ὁποία ἔχομε εἶπει ἀρκετὰ ἔως τώρα, εἶναι ἐκδηλη στὶς ἀναμνήσεις τῶν πιστῶν κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες. Οἱ ἀναμνήσεις αὐτές, πού ἀναφέρονταν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ στὴν συγγραφικὴ του ἰκανότητα, ἡ ὁποία εἶναι φανερὴ στὴν Καθολικὴ Ἐπιστολὴ του, συνετέλεσαν ὥστε τὸ ὄνομά του νὰ συνδεθῆ ὄχι μόνον μὲ θαυμασίαν ἀρχαία Θεία Λειτουργία, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὰ «ἀπόκρυφα» βιβλία, τὰ ὁποῖα πιθανῶς συνδέονται μὲ κάποιον πυρῆνα διδασκαλίας καὶ σημειώσεών του.

Ἔτσι, ἐκτὸς τοῦ «Πρωτευαγγελίου», σὲ ἰουδαιοχριστιανικοὺς κύκλους «γνωστικῆς» κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀποκλίσεως, ἀποδίδονται ψευδεπιγράφως στὸν ἅγιο Ἰάκωβο τὸν Ἀδελφόθεο διάφορες ἐπιστολές καὶ «ἀποκαλύψεις». Ἐξ αὐτῶν οἱ πιὸ γνωστὲς εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ «ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κοδρᾶτον», στὴν ὁποία ζητοῦνται πληροφορίες ἐξ Ἰταλίας γιὰ τὸ τί σχεδιάζει

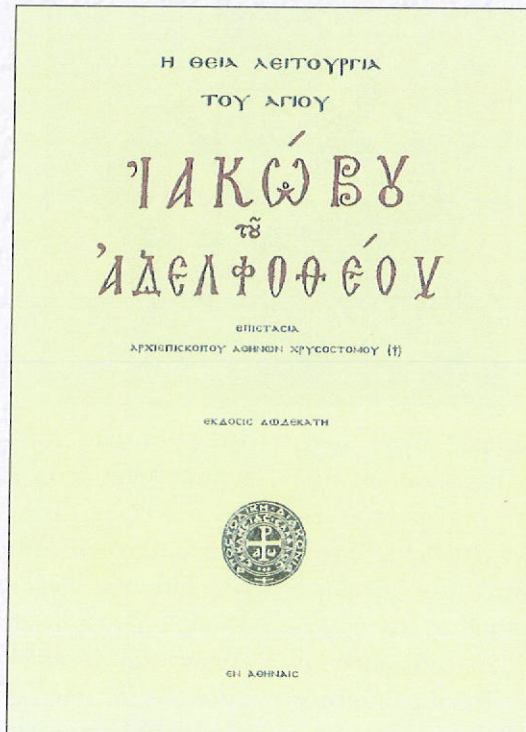
γνώσεως –συνομιλία, τὴν ὁποία εἶχαν μὲ τὸν Κύριο ὁ ἅγιος Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἄπ. Πέτρος πρὸ τῆς Ἀναλήψεως καὶ τρίτον οἱ Ἀποκαλύψεις Α' καὶ Β', οἱ ὁποῖες ἐγίναν ἀπὸ τὸν Κύριο στὸν ἅγιο Ἰάκωβο πρὸ τῆς Ἀναστάσεως καὶ πρὸ τῆς Ἀναλήψεως.

Εἶναι λογικὸ νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ πλαστὲς διηγήσεις, πού περιέχονται στὰ «ἀπόκρυφα» αὐτὰ ἔργα, καθιστοῦν φανερόν τὸ κῦρος καὶ τὴ φήμη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ ὑποκρύπτουν μερικὰ ἀρχαῖα γνήσια χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητός του, δοθέντος ὅτι τὸ πλαστό, γιὰ νὰ κυκλοφορήσῃ, μιμνῆται πάντοτε τὴ μορφή τοῦ γνησίου.

Ἄλλ' ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ φήμη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἐὰν συντελοῦσαν στὸ ν' ἀποδίδονται σ' αὐτὸν ἀπὸ τοὺς πρώτους Χριστιανούς ἰδιαίτερες τιμές, ἀντιθέτως προκαλοῦσαν τὴν ὀργὴ καὶ τὶς διωκτικὰ διαθέσεις τῶν Ἰουδαίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τὸ 62 μ.Χ., ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων στὰ Ἱεροσό-

λυμα Ἄνανος, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἰώσηπος στὴν «Ἀρχαιολογία» του (XX, 9, 197-203), ἐπωφελήθη ἀπὸ τὸ κενὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ἀφοῦ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ τῆς Παλαιστίνης Φήστου δὲν εἶχε φθάσει

ὁ Τιβέριος περὶ τῶν Ἰουδαίων ἀφ' ἑτέρου ἢ γνωστῆ ὡς Aprocryphum Jacobi ἐπιστολὴ πρὸς ἄγνωστον παραλήπτην, στὴν ὁποία παρατίθεται «συνομιλία» περὶ τοῦ μαρτυρίου, τῆς προφητείας, τῆς εἰσόδου στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς

ὁ νέος διοικητὴς Ἀλβίνος, ποῦ ἐρχόταν καὶ ἦταν καθ' ὁδόν. Στὸ διάστημα τῆς σχετικῆς ἀκυβερνησίας ὁ Ἄνανος διήγειρε τὸν ἰουδαϊκὸ ὄχλο ἐναντίον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τὸν ὁποῖο θανάτωσαν μὲ λιθοβολισμόν. Ἡ διήγησις τοῦ Ἰουδαίου Ἰωσήπου ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ Ἄνανος, νομίσας ἔχειν καιρὸν ἐπιτήδειον διὰ τὸ τεθνάναι μὲν Φῆστον, Ἀλβίνον δι' ἔτι κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπάρχειν, καθίζει συνέδριον κριτῶν καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καὶ τινες ἑτέρους... παρέδωκε λευσησομένους (=νὰ λιθοβοληθῶν)». Πὰ τῆ σπουδῆ τοῦ Ἀνάνου νὰ θανατωθῆ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ νέου Ρωμαίου διοικητοῦ Ἀλβίνου ὁ Καθηγητὴς κ. Σάββας Ἀγουρίδης ἔχει σημειώσει: «Φαίνεται ὅτι οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἐξ ἀπόψεως ἐφαρμογῆς τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ διότι ἴσως εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν διέβλεπον ὄχι μόνον διάσπασιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀντίρροπὸν τι εἰς τὰς μεσσιανικὰς προσδοκίας τῶν Ζηλωτῶν, δὲν θὰ ἐπέτρεπαν τὴν ἐγκληματικὴν αὐτὴν πρᾶξιν» (Θ.Η.Ε., τόμ. 6, στ. 626).

Ὁ Εὐσέβιος στὴν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία» του (II, 23) μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Ἠγήσιππος δίδοντας περισσότερες λεπτομέρειες, διηγεῖται ὅτι ὁ λιθοβολισμὸς ἔγινε μετὰ τὴν κατακρήμνισιν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐκ τοῦ «περυγίου τοῦ ναοῦ». Κατὰ τὴ διήγησιν τοῦ Ἠγησίππου, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος θανατώθηκε, ἀφοῦ, κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, ὅταν τοῦ ζητήθηκε ἀπὸ τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους νὰ ὁμιλήσῃ γιὰ τὸν Χριστό, ἐκεῖνος μὲ καταπλήσουςαν παρηγοία διεκλήρουξεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «κάθηται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγάλης δυνάμεως καὶ μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν» (ΒΕΠΕΣ, τόμ. 19, σ. 245). Τότε οἱ θρησκευτικοὶ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, ὡς προσθέτουν οἱ Ἠγησίππος καὶ Εὐσέβιος, «ἀναβάαντες κατέβαλον (=κατέρωσαν) τὸν δίκαιον» (ἐκ τῶν βαθμίδων

τοῦ περυγίου τοῦ ναοῦ) «καὶ ἔλεγον ἀλλήλοις “λιθάσωμεν Ἰάκωβον τὸν δίκαιον” καὶ ἤρξαντο λιθάζειν αὐτόν, ἐπεὶ καταβληθεὶς οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ στραφεὶς ἔθηκε τὰ γόνατα λέγων “παρακαλῶ, Κύριε Θεὲ Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν”. Οὕτως δὲ καταλιθοβολούντων αὐτόν..., λαβὼν τις (Ἰουδαῖος) ἀπ' αὐτῶν, εἰς τῶν γναφῶν, τὸ ξύλον, ἐν ᾧ ἀποπιέζει τὰ ἱμάτια, ἤνεγκεν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου, καὶ οὕτως ἐμαρτύρησεν. Καὶ ἔθαψαν αὐτόν ἐπὶ τῷ τόπῳ παρὰ τῷ ναῷ. Μάρτυς οὗτος ἀληθῆς Ἰουδαίος τε καὶ Ἑλλῆσι γεγένηται ὅτι Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐστίν» (ἐνθ' ἄνωτ.). Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καυχᾶται ὅτι φυλάσσει τὸ λείψανο τῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου στὸν καθεδρικό ναὸ τῆς πόλεως Ancona.

* * *

Ἐπαναλαμβάνομε ὅτι στίς ἐκδηλώσεις, ποῦ ἄρχισαν νὰ γίνωνται καὶ θὰ γίνωνται στὸ λυκόφωσ τῆς δευτέρας χριστιανικῆς χιλιετίας γιὰ τὴν ἐμφάνισιν στὸν ὀρίζοντα τοῦ λυκανοῦ τοῦ 21ου αἰῶνος, πρέπει –ἰδιαίτερως στὰ Ἱεροσόλυμα– νὰ προβληθῆ ὅτι ἡ ἀρχικὴ ζωτικότης καὶ καρποφορία τοῦ χριστιανικοῦ δένδρου κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται καὶ στὸ ὅτι ὡς δραστηκὸ λίπασμά του εἶχε τὸ αἷμα τῶν ἁγίων πρωτομαρτύρων, ποῦ πέθαναν συγχωρώντας, ὅπως καὶ ὁ Κύριος, τοὺς ἐχθροὺς των. Ἀνάμεσα στοὺς πρωτομάρτυρες αὐτοῦς, μετὰ τὸν ἅγιο Στέφανο τὸν διάκονο, ξεχωριστὴν θέσιν κατέχει ἀναμφιδόλως ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, ὁ ὁποῖος, –ὅπως καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς πρώτους Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸν Ἰωσήπο, λιθοβολήθηκαν μαζί του–, προσέφερεν ὡς σπονδὴν τὴν ζωὴν του ὁμολογῶν τὴν ἀκλόνητη πίστιν του στὸν Σωτῆρα Λυτρωτὴν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ περιβαλλόμενος τὴν αἱματοπότιστη πορφύρα καὶ τὸν φωτοστέφανο τοῦ μαρτυρίου.

(Τέλος)

Βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Κηρύγματος*

Τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου

6. Τὰ στόματα τοῦ Λόγου, οἱ ἱεροὶ Πατέρες, δὲν ἐρμηνεύουν μόνο ἀλλὰ καὶ διδάσκουν.

Ἡ διδαχὴ στοῦ κήρυγμά μας πρέπει νὰ ἔχη τὴν πνευματικότητα, τὴν πνοὴ καὶ τὴ χάρι τῆς ἀγιοπατερικῆς διδασκαλίας. Σ' αὐτὴν προσθέτουμε ὡς κατ' ἐξοχὴν ὀρθόδοξο πνευματικὴ διδαχὴ τὴν φιλοκαλικὴ διδαχὴ. Στὴ «Φιλοκαλία» κρύβεται ἀνεκτίμητος πνευματικὸς θησαυρὸς, ἀφθάστου κάλλους, ἐμπνεύσεως καὶ χάριτος καὶ ἀπροσμετρήτου πνευματικοῦ ὕψους καὶ βάθους.

Ἐνα μικρὸ δεῖγμα τῆς φιλοκαλικῆς ἀγιοπνευματικῆς σοφίας. Τί εἶναι ὁ κόσμος;

Καὶ ἡ ἀπάντησις: «Κόσμος ἐστὶν ὄνομα περιεκτιζόν ἐπιπίπτον ἐπὶ τὰ εἰρημένα πάθη» (Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, Λόγος λ', Περὶ εὐχαριστίας Θεοῦ, Ἄπαντα, 131, ἐκδ. Σπανοῦ). Ποιὰ εἶναι ἡ ἀξία τῆς μετανοίας; «μείζων τοῦ βαπτίσματος μετὰ τὸ βάπτισμα τῶν δακρῶν πηγὴ καθέστηκεν» (Κλίμαξ Ἰωάννου, 7, ἡ', Περὶ τοῦ χαροποιοῦ πένθους, PG 88, 804 AB).

Ποιὸ εἶναι τὸ βαθὺ περιεχόμενο τῆς ἀγάπης;

«Ἀγάπη ἐστὶ διάθεσις ψυχῆς ἀγαθῆ, καθ' ἣν οὐδὲν τῶν ὄντων τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως προτιμᾷ» (ἁγ. Μάξ. ὁμολ. κεφάλ. Περὶ ἀγάπης, ἑκατοντὰς α', PG 90, 961A).

Μία τέτοια διδαχὴ, ἀνοίγει τὸν ὀρίζοντα, φωτίζει τὸν νοῦ, κατανύσσει τὴν καρδιά, ἀνεβάζει τὸ πνεῦμα, θέτει σὲ κίνησι ὅλες τὶς δυνάμεις τοῦ ἱεροκηρύκτος γιὰ νὰ εἰσέλθῃ στοῦ θεῖο γνόφου, ὥστε θεῖο πυρὶ πυρπολούμενος, σὰν νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸ Σινᾶ ἢ ἀπὸ τὸ Θαβώρ, νὰ μεταλαμπαδεύῃ τὸ θεῖο φῶς, τὴν θεία οἰκοδομὴ καὶ τὴν ὄντως ἔνθεο διδαχὴ.

7. Τὸ κήρυγμα ἀπευθύνεται στοῦ σύγχρονο ἄνθρωπο. Ἡ διαχρονικότης τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ πατερικοῦ λόγου ἔχει μπροστά της τὸν ἄνθρωπο τοῦ 21ου αἰῶνα μὲ τὶς πάσης μορφῆς ἐξελίξεις του. Τὰ πολλαπλὰ καὶ σύγχρονα θέματα καὶ προβλήματα μὲ ὅλες τὶς θεωρήσεις, ὀπτικὲς καὶ ἀντιμετωπίσεις, ὅλα αὐτὰ μπαίνουν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἱερᾶς ἀποκαλύψεως καὶ ἀναλύονται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἀποστολικῆς καὶ πατερικῆς συνθέσεως. Ὁ

ἀποστολικὸς καὶ πατερικὸς λόγος δὲν θὰ εἶχε ἔννοια οὐσιώδη νὰ ἐπαναλαμβάνεται αὐτούσιος μόνο. Ἡ ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀναλέεται ἡ σύγχρονη ζωὴ μὲ τὴν ἀπέραντη ποικιλία καὶ προβληματολογία τῆς κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως. Ἡ διαχρονικότητα τῆς αἰώνιας ἀλήθειας προσφέρεται στὴ διακονία τῆς σύγχρονης προβληματικῆς.

Ἴσως τὰ πάμπολλα καὶ ποικίλα θέματα καὶ προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου νὰ ἐπικεντρώνονται σὲ τρεῖς εὐρύτατες καταστάσεις: Στὴν ἐκκοσμικέυσι - ἀποεκκλησιαστικοποίησι, στὴν τεχνολογικὴ πρόοδο καὶ ἐκρηξι, καὶ στὴν αὐτάρκεια τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἄς προσθέσουμε καὶ τὸ πανάρχαιο θέμα τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας καὶ ἀνισότητος. Ἡ ἀντιμετώπισίς τους, ἡ ἀνάλυσίς τους, ἡ προσπέλασι καὶ τὸ ξεπέρασμά τους εἶναι δυνατὰ μόνο μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴ χάρι τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως, ποὺ διερμηνεύεται μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸ κήρυγμα.

8. Μετὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς καὶ κυρίαρχες αὐτὲς θέσεις, κωδικοποιημένα καὶ ρεαλιστικὰ διατυπώνουμε τὶς παρακάτω θέσεις ἢ προτάσεις:

α) Μορφή τοῦ κηρύγματος

– Νὰ ἐκφύγουμε ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρότυπα χωρὶς νὰ ἀπορρίπτουμε κάθε τι γνήσιό τους. Ὅχι ὑποδούλωσις στοῦ στυλ κατωτέρα ὁμιλία, ἀνωτέρα ὁμιλία, λόγος. Ὁ Πατερικὸς λόγος ἄς εἶναι πρότυπό μας.

– Ἀποφυγὴ ἀτελειώτης καθημερινολογίας, εὐσεβολογίας καὶ πρεπολογίας.

– Ἀποφυγὴ μακρυγορίας, ἐπαναλήψεων, περιττολογίας καὶ ἀπεραντολογίας.

– Ἀδιανόητος ἢ ἀντιγραφή ἄλλων κηρυγμάτων.

– Χρονικὴ διάρκεια. Ὅχι πέραν τῶν 15 λεπτῶν τῆς ὥρας, κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία.

β) Ἡ ἀναγκαιότης τοῦ λειτουργικοῦ κηρύγματος

– Βασικὴ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου.

– Ἀναγωγὴ του στὴν Ἀποστολικὴ ἐποχὴ.

– Οὐσιώδες στοιχεῖο τῆς Θ. Λειτουργίας.

– Χρέος τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας, «ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας ἐν πάσῃ μὲν ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲν ἐν ταῖς Κυριακαῖς πάντα τὸν κλήρον καὶ τὸν

* (Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 13 τοῦ προηγούμενου τεύχους)

λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς εὐσεβείας λόγους» (ΙΘ' κανὼν ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

– Ἡ δίψα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

γ) Ἡ θέσις τοῦ κηρύγματος στὴν Θ. Λειτουργία

Ἡ ἱερωσύνη τοῦ Εὐαγγελίου ἀνέκαθεν ἐτελειουργεῖτο μετὰ τὰ ἱερὰ ἀναγνώσματα. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου λάμπει τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Καὶ ἡ θεογνωσία διακονεῖται μετὰ τὴν θεολογία, μετὰ τὸν περὶ Θεοῦ λόγον, ὁ ὁποῖος κηρυκτικῶς ἀναλύει τὴν αἰώνια ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ - Λόγου.

Μετὰ τὴν θεολογίαν, δηλ. τὸ κήρυγμα, ἀκολουθεῖ ἡ θεωργία, τὸ ἔργο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τὸ ἔργο μυστικῶς τελειουργεῖται σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς ἐν σιγῇ, ἀποτελεῖ δὲ τὴν ὁλοκλήρωσι τοῦ ἔργου τῆς θεολογίας - κηρύγματος. «Καὶ ἐστὶ τῆς θεολογίας ἡ θεωργία συγκεφαλαίωσις» (Διον. Ἄρεοπ. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, ΕΠΕ, Φιλοκαλία, 3, 376 - Ἐκδ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Θεσ/νίκη). Γι' αὐτὸ καλούμεθα νὰ ἀποθέσουμε κάθε διοικητικὴ μέριμνα. Γι' αὐτὸ «σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ μηδὲν γῆϊνον ἐν ἑαυτῇ λογίζεσθω ὁ γὰρ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριούντων προσέρχεται σφαγιασθῆναι καὶ δοθῆναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς...»

(Χερουβ. ὕμνος, Θ. Λειτ. Μ. Σαββάτου).

Ἡ κηρυγματικὴ παρέμβασις κατὰ τὴν ἱερωσύνη τῆς θεωργίας, τῆς μοναδικῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἄστοχος, ἀλλὰ ἀδιανόητος καὶ μὴ παραδεκτὴ. Ἡ ὥρα τοῦ «Κοινωνικοῦ» εἶναι ὥρα ἐσχάτης αὐτοπερινοήσεως, μετανοίας καὶ δεήσεως, διότι, «ἰδοὺ βαδίξω πρὸς θεῖαν κοινωνίαν».

Ἡ πρακτικὴ ποὺ ἐπεκράτησε στὴν ἐποχὴ μας, τὸ ἱερὸ κήρυγμα νὰ ἐκφωνῆται κατὰ τὸ «Κοινωνικόν», ἔχουμε τὴν

ταπεινὴ γνώμη, ἄποψι καὶ θέσι, ὅτι εἶναι λανθασμένη. Μήπως πρέπει νὰ ἐπανέλθουμε καὶ ἐδῶ στὸ πανάρχαιο ἀποστολικὸ καὶ πατερικὸ ἔθος, ὥστε τὸ κήρυγμα νὰ τελετουργῆται καὶ ἐκφωνῆται εὐθὺς μετὰ τὸ Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα;

δ) Περιεχόμενον τοῦ κηρύγματος

- Ὡς ἀνεφέρθη: Εὐαγγελικὸ - Ἀποστολικὸ - Πατερικὸ.
- Μυσταγωγικὸ, δηλαδὴ Εὐχαριστιακὸ, νὰ ἔχῃ δηλαδὴ εὐχαριστιακὸ προσανατολισμὸ.
- Θεολογικὸ - ἐκκλησιολογικὸ ἀλλὰ καὶ διδακτικὸ, οἰκοδομητικὸ - οἰκοδομὴ σώματος Ἐκκλησίας.
- Παραδοσιακὸ καὶ σύγχρονο.
- Εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις, θεομηνία, πένθη κ.λπ. παρακλητικὸ, ἐνισχυτικὸ.

ε) Προετοιμασία τοῦ κηρύγματος

Ὅχι ἀπλῶς ἐπιστημονική, ὄχι ἀπλῶς τεχνική, ὄχι ἀπλῶς οὐσιαστική, ἀλλά, μὲ ὅλα αὐτά, χρειάζεται προετοιμασία βαθειὰ πνευματική πού θά γίνεται «ἐντρόμως, ἐμφόβως, ἐμπόνως, νηφαλίως καί ἐρηγηγόρως» (Μ. Βασιλ.). Ὅλη ψυχὴ καί διανοία, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν προσευχῇ καί δεήσει.

– Ἀγιογραφική μελέτη καί γνῶσις.

– Πατερική μελέτη καί γνῶσις.

– Προβληματισμός καί γνῶσις συγχρόνων θεμάτων τῆς ζωῆς.

– Συμφωνία ἔργων καί λόγων τοῦ ἱεροκήρυκος. «Διδάσκαλος εἶ καί τοῦ λόγου καθηγεμών; Ἄ διδάσκεις τοὺς ἄλλους ποιεῖ πρῶτος αὐτός... ὁ χωρὶς τοῦ ποιεῖν διδάσκων, ἐλάχιστος, ὠφελεῖν γάρ δυνάμενος ἀδικεῖ... (οὗτοι) σκανδαλίζοντες τοὺς πολλοὺς τῆ ἀσυμφωνία τῶν λόγων τε καί τοῦ βίου καί τύπτοντες τὰς συνειδήσεις τῶν ἀδελφῶν χαλεπῶς ἁμαρτάνουσι» (Γενναδίου, νόμος Εὐαγγελικός, κέφ. Η', εἰς «Κήπον Χαρίτων» Νικοδήμου Ἀγιορείτου).

Ἀνέκαθεν τὸ κήρυγμα καί ἡ διδαχὴ ἦτο ἔργον τῶν ἁγ. Ἀποστόλων καί μαθητῶν, τῶν προφητῶν, τῶν εὐαγγελιστῶν ὡς καί τῶν ποιμένων καί διδασκάλων. Καί ὅπως ὁ θεῖος Παῦλος γράφει πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, «αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφῆτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καί διδασκάλους, πρὸς τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (δ', 11-12).

Μετὰ τοὺς ἁγ. Ἀποστόλους, ἡ προφητεία ἀποτελοῦσε ἰδιαίτερο χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ εὐαγγελισταὶ ἐπιτελοῦσαν ἔργον ἀποστό-

λου χωρὶς νὰ εἶναι ἀπόστολοι. Οἱ ποιμένες ἦταν οἱ προεστῶτες τῶν εὐχαριστιακῶν συνάξεων. Καί οἱ διδάσκαλοι δὲν ἦταν μόνον οἱ προεστῶτες ἀλλὰ καί ἐπιφανῆ λαϊκὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Σήμερα τὸ κήρυγμα καί ἡ διδαχὴ ἀνήκει εἰς τοὺς ἐπισκόπους καί προεστῶτας ἀλλὰ καί εἰς λαϊκὰ μέλη, θεολόγους, τοὺς ὁποίους δύναται ἡ Ἐκκλησία μας νὰ ἀξιολογήσῃ ὑπὸ βασικὰς θεβαιῶς καί οὐσιώδεις προϋποθέσεις.

Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ πού ἀνοίγεται σήμερα, τὸ τόσο σημαντικό, μὲ τὴν λειτουργία τοῦ φροντιστηρίου ἱεροκηρύκων, δίδει πολλὰς ἐλπίδας μᾶς νέας περιόδου κηρυγματικῆς ἀναγεννήσεως.

Ὅπου ὁ ἄμβων εἶναι νεκρὸς ἢ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἔρπει. Ὅπου ὁμως ὁ ἄμβων λαλεῖ τὴν ἀλήθεια «ἐμφόβως, ἐντρόμως, ἐμπόνως, νηφαλίως καί ἐρηγηγόρως», τὰ πράγματα ἀλλάζουν καί μία ἄλλη πνοὴ τοῦ Πνεύματος ὡς αὖρα λεπτή, δροσίζει, φωτίζει, ἀγιάζει.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΟΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΑΙ

- Ἱερὸς Χρυσόστομος
- Οἰκουμένιος
- Θεοφύλακτος
- Ζιγαβηνὸς Εὐθύμιος.

Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς

Ἵπομνήματα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, Ρ.Γ. τόμ. 128.

Ἵπομνήματα εἰς τὰ 4 Εὐαγγέλια, τόμ. 129.

Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου

Ἵπομνήματα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, Ρ.Γ. τόμ. 23 (9-1396).

Μ. Ἀθανάσιος

Ἐρμηνεία εἰς τὸ «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς...» εἰς διαφόρους περικοπὰς τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγ. καί Λουκᾶ εἰς τὴν α' Κορινθ., Ρ.Γ. τόμ. 26 (1252).

Ἐρμηνεία καί ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, τόμ. 27.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας

Ἵπομνήματα εἰς τὴν Π.Δ. (Προφήται), Ρ.Γ. τόμ. 70 καί 71, 72.

Ἵπομνήματα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, τόμ. 73, 74.

Γρηγόριος Νύσσης

Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, Ἔσσημα Ἐσσημάτων, εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Ρ.Γ. τόμ. 44.

Θεόδωρος Μουσουεστάς

Ἵπομνήματα εἰς τοὺς 12 προφῆτας καί εἰς τὴν Κ.Δ., Ρ.Γ. τόμ. 66.

Μ. Βασίλειος

Εἰς τὴν Ἐξαήμερον.

Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, Ρ.Γ. τόμ. 29.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος

Τὰ θαύματα καί αἱ παραβολαὶ τοῦ Κυρίου εἰς τὰ 4 Εὐαγγέλια, Ρ.Γ. τόμ. 37.

(Τέλος)

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ: ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. **ΕΥΘΥΜΙΟΥ**

Ἡ κρίση πού ξέσπασε στήν ποιμαντική δομή τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ 20οῦ αἰῶνα ὀδηγεῖ τήν Ἐκκλησία σέ μιὰ ἀναδιάρθρωση τῶν ποιμαντικῶν δομῶν της καί, εἰδικότερα, τῶν ποιμαντικῶν δομῶν πού ἀφοροῦν στήν ἑλληνική νεολαία. Πρὸς τοῦτο, ὅμως, εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ ἐκτίμηση τῶν νέων δεδομένων πού χαρακτηρίζουν τή σύγχρονη ἑλληνική κοινωνία. Τὰ νέα αὐτὰ δεδομένα πού πρέπει νά μελετήσῃ καί λάβῃ ὑπ' ὄψη τῆς Ἐκκλησία, προκειμένου νά τροποποιήσῃ ἢ σχεδιάσῃ νέες τυχόν ποιμαντικές δομές γιά τήν προσέγγιση τῆς νεολαίας, εἶναι κυρίως τὰ ἑξῆς.

Κοινωνικά δεδομένα

Πρῶτον, ἡ κοινωνικότητα τῆς σύγχρονης ἐποχῆς. Τὰ παιδιά καί οἱ νέοι σήμερα ζοῦν καί ἀναστρέφονται σέ μιὰ ἐποχή ὅπου κυριαρχεῖ ἔντονο τὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνικότητας. Ὁ τρόπος τῆς σύγχρονης ζωῆς ἔφερε τοὺς ἀνθρώπους πιὸ κοντὰ καί ὅλοι οἱ τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς λειτουργοῦν ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἀλληλογνωριμίας καί τῆς ἀμοιβαίας συνεργασίας. Ποτὲ ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι δὲν μετεῖχαν «ὄλοι σὲ ὅλα» καί τόσο πολὺ στὰ κοινωνικά δρώμενα. Τὰ ΜΜΕ καί ἰδίως ἡ τηλεόραση καθιστᾷ τήν σύγχρονη παγκόσμια κοινωνία ὡς μιὰ προαστική «γειτονιά», ὅπου ὅλοι μαθαίνουν ὅλα καί συμμετέχουν σὲ ὅλα.

Δεύτερον, ὁ διάλογος, ὡς τρόπος καί μέθοδος κοινωνικῆς ζωῆς. Οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐφαρμόζουν τὸν λεγόμενο κοινωνικὸ διάλογο. Ὁ μόνολογος κοντεύει νά ἀχρηστευθεῖ, ἐνῶ ὁ διάλογος

ἐπικρατεῖ καί χαρακτηρίζει ὅλες τὶς μορφές καί τὰ περιβάλλοντα τῆς σύγχρονης ζωῆς.

Τρίτον, ἡ ὑλικὴ εὐημερία. Οἱ ἄνθρωποι σήμερα καί, εἰδικότερα, οἱ νέοι ζοῦν σὲ μιὰ εὐημερούσα κοινωνία, ἡ ὁποία τοὺς παρέχει ὅλα τὰ ὑλικά μέσα καί ἀγαθὰ σὲ ἀφθονία!. Ὅλοι, μεγάλοι καί μικροί, ἔχουν συνηθίσει στήν ὑλικὴ εὐμάρεια, τὴν ἀφθονία καί τὴν ἀνεξέλεγκτη κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν. Ἐξάλλου, τὰ τεχνολογικά μέσα (ἠλεκτρικὲς καί ἠλεκτρονικὲς συσκευές, πάσης φύσεως μηχανές καί ὀχήματα) ἔχουν μειώσει τὴν σωματικὴ ἐνεργητικότητα τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων, μὲ ἀποτέλεσμα νά ἔχει αὐξηθεῖ ἡ σωματικὴ καί διανοητικὴ ραθυμία.

Προκειμένου, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία νά ἀναδιαρθρώσῃ τὶς ποιμαντικὲς τῆς δομὲς γιά τὴ νεολαία ἢ νά ἀναζητήσῃ τυχόν νέες, πρέπει νά λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψη τῆς τὰ νέα αὐτὰ δεδομένα τῆς ἑλληνικῆς καί παγκόσμιας κοινωνίας.

Στοιχεῖα τῶν ποιμαντικῶν δομῶν γιά τὴ νεολαία

Πρῶτον, τὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνικότητας. Ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρας τῆς σύγχρονης ζωῆς εἶναι καθολικὸς καί ἐπηρεάζει ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς σύγχρονης ζωῆς. Ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο ἀκόμη, τὰ σημερινὰ παιδιά παιδαγωγοῦνται νά ζοῦν μαζί, νά μαθαίνουν μαζί, νά παίζουν μαζί, νά χαίρονται καί νά ψυχαγωγοῦνται μαζί. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καί γιά τὴν Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια καί Τριτοβάθμια ἐκπαίδευση.

Ἐπομένως, οἱ ποιμαντικὲς δομὲς τῆς Ἐκκλησίας γιά τὴν προσέγγιση τῆς σύγχρονης νεολαίας πρέπει νά ἔχουν ὅποσδήποτε τὸ στοιχεῖο αὐτὸ τῆς κοινωνικότητας. Ἡ δομὴ τῆς Ἐνορίας εἶναι ἴσως ἐνδεικτικὴ: ὁ Ἱερεὺς ὡς προϊστάμενος τῆς κοινότητος ἐνάνει ὅλες τὶς τάξεις καί ὅλες τὶς ἡλικίες τῶν ἐνοριτῶν. Ἡ προσωπικὴ, λοιπόν, παρουσία τοῦ

Τερέα δημιουργεί ίσως όλες τις προϋποθέσεις για την καλλιέργεια και ανάπτυξη της κοινωνικής διάστασης στις ποιμαντικές δομές της Έκκλησίας για τα παιδιά και τους νέους.

Δεύτερον, το στοιχείο του διαλόγου. Ο διάλογος χαρακτηρίζει όχι μόνο την αγωγή των σύγχρονων παιδιών και των νέων, από τη νηπιακή τους ακόμη ηλικία, αλλά και τη σχέση τους με τους μεγάλους, τους γονείς τους, τους δασκάλους και καθηγητές. Τα παιδιά σήμερα εύκολα παίρνουν τον λόγο, ρωτούν, άμφισβητούν και συνδιαλέγονται με τον όποιονδήποτε. Υπάρχει ένας άερος ελεύθερου διαλόγου για όλα και με όλους.

Οι ποιμαντικές, επομένως, δομές της Έκκλησίας για τα παιδιά και τους νέους πρέπει να χαρακτηρίζονται από το στοιχείο του διαλόγου. Εκτός από το μονόλογο (όπου αυτός χρειάζεται) και την από καθέδρας διδασχία, πρέπει να βρεθεί και ένας τρόπος προσέγγισης των παιδιών και των νέων με βάση το στοιχείο του διαλόγου. Πρέπει να υπάρξουν δομές και χώροι, όπου ο διδάσκαλος, ο καθηγητής, ο ομάδάρχης θα κάθεται δίπλα και στο ίδιο οπτικό επίπεδο με τα παιδιά και τους νέους².

Τρίτον, η θεολογική διάσταση της διδασχίας. Η σύγχρονη κοινωνία της αφθονίας, της ευμάρειας και της κατανάλωσης θέτει σοβαρά υπαρκτικά ερωτήματα στα παιδιά και τους νέους, ως προς την αξία και το νόημα των υλικών και ψυχοσωματικών λειτουργιών του ανθρώπου.

Η χριστιανική αγωγή και διδασχία δεν μπορεί να αγνοεί τα θέματα αυτά που απασχολούν βαθύτατα τους νέους. Ως εκ τούτου, η θεματολογία των ποιμαντικών δομών της Έκκλησίας στο έργο της για τη νεολαία πρέπει όπωσδήποτε να αναφέρεται στα κείρια αυτά θέματα, όπως λ.χ. είναι το θέμα της

φιλίας, των σχέσεων των δύο φύλων, της κοινωνικότητας, της ισότητας, της πολιτικής, της μόρφωσης κ.λπ. Η αντιμετώπιση δὲ των διαφορών αυτών θεμάτων δεν πρέπει να έχει μόνο ήθικό χαρακτήρα, αλλά και ψυχολογικό και κοινωνικό. Αυτό όμως σημαίνει, ότι οι δομές της Έκκλησίας για τα παιδιά και τους νέους πρέπει να έχουν θεολογικό κυρίως χαρακτήρα. Με τον τρόπον αυτό οι νέοι, ιδιαίτερα, θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τον πολύτιμο θησαυρό της Ὁρθοδόξου Θεολογίας της Έκκλησίας μας, μέσα από συγκεκριμένα θέματα ζωής.

Έτσι, θα αρχίσει να αυξάνεται σιγά σιγά και το ενδιαφέρον τους για να γνωρίσουν από πύο κοντά τη ζωή της Έκκλησίας και να συμμετάσχουν σ' αυτήν.

1. Η διαφορά με τη νεολαία της πολεμικής εποχής (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή κ.λπ.) είναι τεράστια. Τότε τα παιδιά πέθαιναν στο πεζοδρόμιο από την πείνα και οι νέοι ή σκοτώνονταν στα μέτωπα ή φυλακίζονταν και τυφεκίζονταν... Όταν οι σημερινοί νέοι ακούνε για τις στερήσεις και τους κινδύνους της εποχής εκείνης, τα θεωρούν είτε ως παραμύθια είτε ως υπερβολικά...

2. Είναι πολύ διδακτικό το παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο γίνεται η αγωγή στα σύγχρονα νηπιαγωγεία, όπου ο νηπιαγωγός κάθεται σε χαμηλό κάθισμα (σαμινάκι), ώστε να βρίσκεται στο ίδιο οπτικό επίπεδο με τα νήπια!

Ὁ Ντοστογιέφσκι τὸ 1879, τὸ χρόνο πού ἔγραψε τὸ μεγαλύτερο καὶ σπουδαιότερο μέρος τοῦ τελευταίου του ἔργου **Ἀδελφοὶ Καραμάζοφ**, μαζί καὶ τὸ ἕκτο ἀπὸ τὰ δώδεκα βιβλία αὐτοῦ τοῦ ἔργου, τὸ βιβλίο γιὰ τὴ ζωὴ, τὶς ὁμιλίες καὶ τὶς διδασκίαι τοῦ **στάρετς Ζωσιμά**.

Ὁτι εἶναι γιὰ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ὁ ἐπίσκοπος Μυριήλ τῶν **Ἀθλίων** τοῦ Βίκτ. Οὐγκὸ εἶναι καὶ γιὰ τὴ Ρωσικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὁ στάρετς Ζωσιμάς τῶν **Ἀδελφῶν Καραμάζοφ** τοῦ Ντοστογιέφσκι: ἓνα πρότυπο Ρώσου ὀρθόδοξου ἱερομονάχου.

Κατὰ τὸ 1879 συνέχιζε ὁ διάσημος Ρώσος νὰ γράφει τὸ τελευταῖο του αὐτὸ ἔργο, πού τὸ εἶχε ἀρχίσει τὸν Ἰούλιο τοῦ προηγούμενου ἔτους. Εἶχε φτάσει στὴ μέση σχεδὸν τῆς συγγραφῆς. Καὶ συγκεκριμένα, στὸ πέμπτο ἀπὸ τὰ

Ο ΣΤΑΡΕΤΣ ΖΩΣΙΜΑΣ

ΩΣ ΠΡΟΤΥΠΟ
ΡΩΣΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΣΤΟΥΣ «ΑΔΕΛΦΟΥΣ
ΚΑΡΑΜΑΖΟΦ»
ΤΟΥ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

Τοῦ Καθηγ. κ. **ΜΙΧ. Κ. ΜΑΚΡΑΚΗ**

δώδεκα βιβλία τοῦ ἔργου. Αὐτὸ μὲ τὸν τίτλο «Pro καὶ contra» πού περιέχει τὴν «Ἀνταρσία» τοῦ Ἰβάν Καραμάζοφ (4ο κέφ.) καὶ τὸ «Μεγάλο Ἱεροξεταστὴ» (5ο κέφ.). Τὸ βιβλίο, δηλαδή, πού ὁ ἴδιος εἶχε χαρακτηρίσει ὡς «τὸ ὑψιστο σημεῖο τοῦ μυθιστορήματος». Ἦταν, λοιπόν, Μάιος τότε τοῦ 1879 κι ἔγραφε ἀκόμα τὸ βιβλίο αὐτό, ὅταν παρακάλεσε τὴν Ἄννα Ζακλὰρ (τὸ γένος Κόρνιν-Κρουκόφσκαγια) πού βρισκόταν μὲ τὸν ἄντρα της στὴ Ρωσία, ν' ἀπαντήσει στὰ γαλλικὰ στὴν πρόσκληση πού τοῦ εἶχε γίνε νὰ συμμετάσχει στὸ Διεθνὲς Λογοτεχνικὸ Συνέδριο τοῦ Λονδίνου μὲ πρόεδρο τὸν Β. Οὐγκό. Καὶ εἶχε πιά τελειώσει τὸ βιβλίο πού ἔγραφε, τὸ πέμπτο βιβλίο τοῦ ἔργου του, ὅταν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Συνεδρίου ἀπὸ 9-14 Ἰουνίου, ἐκλέχτηκε ὁ Ντοστογιέφσκι μέλος τῆς τιμητικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἔτσι, ἐνάμισι μῆνα μετὰ τὴ διάκριση αὐτή, κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ τέλη Ἰουλίου ὡς ἀρχὴς Σεπτεμβρίου, ἐνῶ ἔκανε θεραπεία, ὅπως τοῦ εἶχαν συστήσει, στὸ Ἔμς

τῆς Γερμανίας, ἔγραψε καὶ τὸ ἐπόμενο, τὸ ἕκτο βιβλίο. Αὐτὸ πού κατέχει καὶ τὴν κεντρικὴ θέση μέσα στὸ ὅλο ἔργο. Καὶ πού μὲ τίτλο «Ἐνας Ρῶσος μοναχός» (Russki inok) ἔχει ὡς περιεχόμενό του τὴ ζωὴ, τὶς ὁμιλίες καὶ τὶς διδασχὲς τοῦ στάρετς Ζωσιμᾶ.

Ἡ διαφορὰ τοῦ ἱερομόναχου αὐτοῦ σὲ σύγκριση μὲ τὸν ἐπίσκοπο Μυριήλ τοῦ Οὐγκὸ εἶναι ὅτι ὁ Ντοστογιέφσκι χρησιμοποίησε γιὰ τὴ διαμόρφωσή του ἓνα ἀληθινὸ πρότυπο. Ὅμως, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἄποψη αὐτὴ πού εἶναι καὶ ἡ πιὸ ἀποδεκτὴ, ὑπάρχουν στὸ μεταξὺ κι ἐκεῖνοι πού δέχονται ὡς πρότυπο ἓνα μυθιστορηματικὸ πρόσωπο. Ἐτσι, ὁ Sergei Hackel, λόγου χάριν, ὑποστηρίζει ὅτι «ὁ πιὸ προφανὴς κληρικός» πού χρησιμοποίησε ὁ Ντοστογιέφσκι γιὰ πρότυπο τοῦ στάρετς Ζωσιμᾶ, εἶναι μᾶλλον ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος Μυριήλ. Παρότι ἡ ἄποψη αὐτὴ εἶναι ὑπερβολικὴ, δὲν ἀποκλείεται ὡστόσο νὰ πῆρε ἀφορμὴ ὁ Ντοστογιέφσκι ἀπὸ τὸ Γάλλο μυθιστοριογράφο καί, σὲ ἀντιπερισπασμὸ μὲ αὐτόν, νὰ θέλησε νὰ παρουσιάσει στὸ πρόσωπο τοῦ Ζωσιμᾶ τὸ γνήσιο ἐκπρόσωπο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα δὲν ὑπάρχει μιὰ ὁποιαδήποτε σχέση ἢ κι ἐπίδραση στὸ συγκεκριμένο αὐτὸ πρόσωπο, καθόλου ἀπίθανο νὰ ἐπηρεάστηκε ὁ Ρῶσος μυθιστοριογράφος ἀπὸ τὸν Οὐγκὸ στὴ διαμόρφωση ἄλλων προσώπων τοῦ ἔργου του. Μιὰ τέτοια πιθανὴ ἐπίδραση τῶν Ἀθλίων σὲ ὀρισμένα πρόσωπα τῶν Ἀδελφῶν Καραμάζοφ δέχεται, λόγου χάριν, ὁ W. Komarowisch στὸ βιβλίο του **Die Urgestalt der Brüder Karamasoff** (1928).

Πάντως, τὸ πιὸ πιθανό, εἰδικὰ στὴν περίπτωσι τοῦ στάρετς Ζωσιμᾶ, εἶναι ὅτι ὁ Ντοστογιέφσκι χρησιμοποίησε, ὅπως εἶπαμε, ἓνα ἀληθινὸ πρότυπο. Ὁ Marc Slonim δέχεται ὡς τέτοιο πρότυπο τὸν ἅγιο στάρετς Τύχωνα, ὑποστηρίζοντας ὅτι τὸν γνώρισε ὁ Ρῶσος συγγραφέας κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὴ Μονὴ Ὁπινα Πουστίν. Ὅμως, οἱ περισσότεροι, ὅπως ὁ Ernest Simmons, ὁ Jacques Catteau κ.ἄ., ἰσχυρίζονται ὅτι πρότυπο ὑπῆρξε ὁ στάρετς Ἀμβρόσιος, ἠγούμενος τῆς Μονῆς αὐτῆς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Ντοστογιέφσκι, μαζὶ μὲ τὸ φίλο του Βλαντίμρ Σολο-

βιὸφ πού τὸν συναντοῦσε συχνά, πῆγε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1878 στὴ Μονὴ τῆς Ὁπινα, γιὰ «νὰ συμβουλευτεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν I. Catteau, τὸν στάρετς Ἀμβρόσιο πού θ' ἀποτελέσει τὸ πρότυπο γιὰ τὸν στάρετς Ζωσιμᾶ τῶν Ἀδελφῶν Καραμάζοφ». Κατὰ τὴ διαδρομὴ μάλιστα πρὸς τὴ Μονή, ὁ συγγραφέας διηγήθηκε στὸν Σολοβιὸφ τὸ σχέδιο τοῦ μελλοντικοῦ του μυθιστορηματος. Ἐτσι, τὸν ἐπόμενο μῆνα κιόλας, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1878, κατὰ τὴ διαμονὴ στὸ ἐξοχικὸ του σπίτι, στὴ Στάραγια Ρούσα, ἄρχισε νὰ γράφει τοὺς Ἀδελφοὺς Καραμάζοφ, γιὰ νὰ παραδώσει, στὶς 7 Νοεμβρίου, στὸν Ν. Ν. Κατκόφ τὰ δυὸ πρῶτα βιβλία τοῦ ἔργου του γιὰ δημοσίευση σὲ συνέχειες στὸ περιοδικὸ **Russki Vestnik** (Ὁ Ρῶσος ἀγγελιαφόρος). Ὅμως, τὸ μεγαλύτερο καὶ σπουδαιότερο μέρος τοῦ ἔργου του, μαζὶ καὶ τὸ ἕκτο βιβλίο γιὰ τὸν στάρετς Ζωσιμᾶ, θὰ τὸ γράφει τὸν ἐπόμενο χρόνο.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ στάρετς αὐτοῦ δὲν περιορίζεται μονάχα σ' ἓνα ἰδιαίτερο βιβλίο πού τοῦ ἀφιερώνει ὁ συγγραφέας. Ἡ ἔντονη παρουσία του ἐπεκτείνεται, πρὶν καὶ μετὰ, σὲ ὅλοκληρο τὸ ἔργο. Ἐτσι πού νὰ κυριαρχεῖ παντοῦ, ἀκτινοβολώντας μὲ τὴ φωτεινὴ μορφή του ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀπὸ τὸ πρῶτο βιβλίο κιόλας, ὅπου θὰ συναντηθεῖ στὸ μοναστήρι μὲ τὸν Ἀλιόσα, τὸν τελευταῖο ἀπὸ τοὺς Καραμάζοφ, πού θὰ γίνῃ μαθητὴς του ὡς δόκιμος μοναχός, γιὰ νὰ μείνῃ κοντὰ του. Μέχρι τότε πού ὁ ἴδιος πάλι στάρετς, λίγο πρὶν πεθάνῃ, θὰ τὸν στείλῃ στὸν κόσμο, γιὰ νὰ συνδέσῃ τὸ μοναστήρι μὲ τὴν πόλη, φέρνοντας ὡς ἀγγελιαφόρος τῆς ἀγάπης στοὺς μικροὺς φίλους του, κατὰ τὴν κηδεῖα τοῦ Ἰλιούσεντσκα, στὸ τέλος, στὸν Ἐπίλογο, τὸ μήνυμα γιὰ τὴν Ἀνάσταση. Αὐτὴ τὴν Ἀνάσταση πού προανήγγειλε καὶ ὁ στάρετς Ζωσιμᾶς μὲ τὸ θάνατό του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πνευματικὴ του ἀνάσταση κατὰ τὴν πορεία του πάνω στὴ γῆ σὲ μιὰ νέα ζωὴ. Ὅμως μὲ τὸν στάρετς αὐτὸ θ' ἀσχοληθοῦμε πάλι στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας, γιὰ νὰ δοῦμε ἰδιαίτερα τὶς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴν ἀνάσταση ὡς «ἠθικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ δουλεία στὴν ἐλευθερίαν καὶ στὴν ἠθικὴ τελείωση».

Φαινομενολογία του ποιμαντικού προσωπικού διαλόγου

Του κ. Β. Τραλλιανού

Τὸ ποιμαντικὸ καὶ τὸ συμβουλευτικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν χρησιμοποιῆ τὴν «ἀρχὴ τῆς ἐξατομικεύσεως» κορυφώνεται στὸν προσωπικὸ διάλογο. Ὁ διάλογος αὐτὸς λ.χ. διεξάγεται μεταξύ τοῦ ἐφημερίου καὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν ἐνοριτῶν· μεταξύ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἐξομολογουμένου· μεταξύ τοῦ «ἀββά» καὶ ἐκείνου, ποῦ φέρει τὰ βήματά του στὸ ἐρημικὸ κελλί γιὰ νὰ συζητήσῃ μαζί του τὰ προβλήματά του· μεταξύ τοῦ ὁποιοδήποτε ντοστογιεφσκικοῦ «στάρετς» Ζωσιμᾶ καὶ τοῦ ὁποιοδήποτε Ἀλιόσα· μεταξύ ἀφ' ἐνὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν ἢ συμβούλων τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης», τῶν «Σπιτιῶν Γαλήνης», τῶν νοσοκομείων, τῶν φυλακῶν, τῶν ἀναμορφωτηρίων, τῶν ὄρφανοτροφείων, τῶν οἰκοτροφείων κ.τ.τ. καὶ ἀφ' ἐτέρου ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ζητοῦν ἐξ αὐτῶν καθοδήγησι· μεταξύ τῶν εἰδικῶν στελεχῶν τῶν ἐνοριακῶν συμβουλευτικῶν σταθμῶν καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπευθύνονται σ' αὐτοὺς γιὰ νὰ βροῦν εἰδικὸν προσανατολισμὸ (ἐγγαμοί, γονεῖς, μνηστευμένοι, νεόνυμφοι, ἐκεῖνοι, ποῦ χρειάζονται νομικὴν συμβουλὴ κ.ἄ.)· μεταξύ τῶν εἰδικῶν συμβούλων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψυχοθεραπείας καὶ τῶν κατατρυχομένων ἀπὸ διάφορες ψυχώσεις καὶ νευρώσεις κ.ο.κ.

Τὰ «Ἐνοριακὰ Κέντρα Νεότητος» ἐξ ἄλλου θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ περιορίζονται στὸν καθ' ὁμάδας ἢ στὸν ἀτομικὸ διδακτικὸ διάλογο, ἀλλὰ νὰ ἐξελιχθοῦν καὶ σὲ συμβουλευτικὰ καὶ καθοδηγητικὰ κέντρα συνεχοῦς ὑπαρξιακοῦ προσωπικοῦ διαλόγου καὶ προσανατολισμοῦ. Πρὸς πραγμάτωσι τοῦ αἰτήματος αὐτοῦ θὰ ἦταν εὐκατῶ νὰ ὀργανωθοῦν κάποτε στὴν Ἐκκλησία εἰδικές τάξεις Κατηχητῶν καὶ Κατηχητριῶν, ποῦ θὰ ἔχουν εἰδικὴ πλήρη ἀπασχόλησι στὰ Κέντρα αὐτὰ καὶ ἴσως καὶ καθιέρωσι μὲ εἰδικὴν λειτουργικὴ εὐχή.

Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ θὰ ἦταν δυνατὸ μέσα στὶς ἐνορίες νὰ προσφέρῃ μεγάλες ὑπηρεσίες ἢ –ὕπὸ ὠρισμένες ἀπαραίτητες πνευματικὲς καὶ ὀργανωτικὲς προϋποθέσεις– ἀναβίωσις, ἔστω ὑπὸ νέαν πιὸ συγχρονισμένη μορφή, τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν, οἱ ὁποῖες θὰ ἐξαρτῶνται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο καὶ τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες. Οἱ διακόνισσες αὐτὲς θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἔχουν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, στὴ δικαιοδοσία τους μεγάλο μέρος τοῦ συμβουλευτικοῦ καὶ καθοδηγητικοῦ διαλόγου ἀνάμεσα στὶς τάξεις τῶν γυναικῶν καὶ ἰδίως τῶν νεανίδων, οἱ ὁποῖες σήμερα ὑφίστανται, ὡς μὴ ὠφελε, ἀδίστακτη διαβουκόλησι καὶ ἀπαράδεκτη «πλύσι ἐγκεφάλου» ἀπὸ τὰ κάθε εἶδους συνθήματα περὶ τοῦ εἴδους ἐκείνου τῆς «γυναικείας ἀπελευθερώσεως», ἢ ὁποῖα σὲ τελευταίαν ἀνάλυσι στρέφεται ἐναντίον τῆς γυναικὸς καὶ ὑπενθυμίζει τοὺς λόγους τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «ἄνδρες οἱ νομοθετοῦντες καὶ κατὰ γυναικῶν ἢ νομοθεσία».

Ὅπως εἶναι φανερόν, οἱ παντὸς εἶδους διπολικοὶ αὐτοὶ διάλογοι σὲ ἀτμόσφαιρα ἐμπιστοσύνης καὶ ἀγάπης, πού εἶναι δυνατὸν σὲ μερικὲς περιπτώσεις νὰ διεξάγωνται καὶ μὲ ἐπιστολὲς ἢ σὲ στήλες ἀλληλογραφίας καὶ ἐρωταποκρίσεων, ἔχουν ποικίλο περιεχόμενο καὶ διαφορετικὸν σκοπὸ. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι κατὰ περίπτωσιν ψυχαναλυτικὸς, διαγνωστικὸς, συμβουλευτικὸς, διαφωτιστικὸς, καθοδηγητικὸς, παραινετικὸς, προτρεπτικὸς, ἐπιτιμητικὸς, ἐλεγκτικὸς, παραμυθητικὸς, ἐνισχυτικὸς, ἐνθαρρυντικὸς, ψυχοθεραπευτικὸς.

Οἱ ποιμαντικοὶ γενικῶς διάλογοι ἀνάγουν ἐκ τοῦ ὑποσυνειδητοῦ στοῦ φῶς τῆς συνειδήσεως τὶς ἐμπειρίες καὶ τὰ συμπλέγματα ἐνοχῆς ἢ φόβου καὶ ὑποβοηθοῦν τὴ διάλυσί τους· αἶρουν ἐσωτερικὲς συγκρούσεις, διασπάσεις καὶ διχασμοὺς· διαλύουν πιεστικὰ τυραννικὰ βιώματα καὶ καταθλιπτικὲς καταστάσεις· ὑπενθυμίζουν ἀλήθειες· ἐκδιώκουν τὶς ἀμφιβολίες· ἀποκαθιστοῦν τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴ βεβαιότητα· αἶρουν τὴν ἀλλοτριώσει· ὁδηγοῦν στὴν αὐτοσυνειδησία καὶ στὴν ἀνεύρεσι τῆς ἀπολεσθείσης ταυτότητος καὶ γενικῶς προσανατολίζουν τοὺς συνδιαλεγόμενους στοῦ νὰ προσανατολίζωνται ἐλευθέρως στὴν οἰκείωσι ὀρθῶν κοσμοθεωρητικῶν καὶ βιοθεωρητικῶν ἀντιλήψεων καὶ στὴ λῆψι ὑγιῶν ἀποφάσεων.

Εἶναι περιττὸ νὰ πούμε, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ ποιμαντικοῦ καὶ τοῦ συμβουλευτικοῦ διαλόγου ἐξαρτᾶται τόσον ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια καὶ καθαρότητα τῶν προθέσεων τῶν ἀναζητούντων τὴν καθοδήγησι καὶ τὴ συμπαραστάσι τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων καὶ τῶν στελεχῶν τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου καὶ πιὸ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸν συναρτώμενο πρὸς τὸν βαθμὸ τῆς ἀγιότητος χαρισματικὸ ἐξοπλισμὸ καὶ ἄνωθεν φωτισμὸ τους, ἀπὸ τὴ μορφωτικὴ τους στάθμη, ἢ ὁποῖα συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως πρέπει νὰ ἀνυψώνεται διὰ τῆς αὐτομορφώσεως, καὶ ἀπὸ τὸ διαλεκτικὸ τους τάλαντο, τὸ ὁποῖο καὶ αὐτὸ πρέπει μὲ ἀσκήσι νὰ πολλαπλασιάζεται συνεχῶς.

Ἄλλὰ ὁ λόγος μας θὰ πρέπει νὰ στραφῇ ἀπὸ τὴ φαινομενολογία καὶ πρὸς τὴ δεοντολογία τοῦ ποιμαντικοῦ διαλόγου.

ΞΑΝΑΖΩΝΤΑΝΕΜΑ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Γ

Του Πανος. Ἀρχιμ. κ. Ἡλία Μαστρογιαννόπουλου

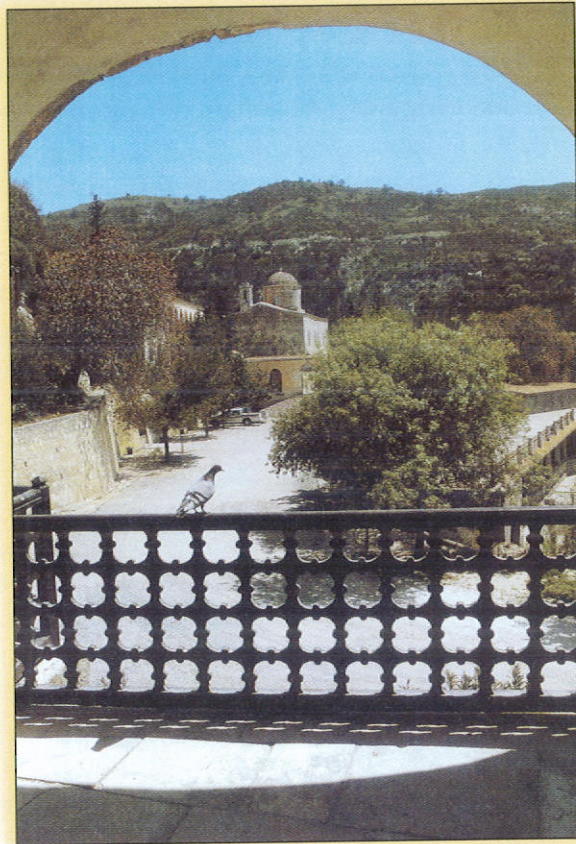
Μετὰ τὴν γενικὴ ἐπισκόπηση ποὺ ἐκάμαμε γιὰ λειτουργικὲς μελέτες, ὡς δοῦμε καὶ μερικὲς ἄλλες ποὺ ἐξετάζουν ἐπὶ μέρους θέματα τῆς λατρείας, διότι εἶναι τόσες οἱ πλευρὲς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θησαυροῦ.

Πρὸ δεκαετίας ὁ καθηγητὴς τῆς ποιμαντικῆς Ἀλέξ. Σταυρόπουλος μελέτησε τὴν «διαπροσωπικὴ λειτουργία τῆς μνήμης» μέσα στὴ θεία λειτουργία. Καὶ ἐτόνισε ὅτι ἡ θεία αὐτὴ μυσταγωγία εἶναι ὄχι μόνο μιὰ συνεχῆς ἀνάμνηση τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θυσίας Του, ἀλλὰ καὶ μία μνημόνευση τιμητικὴ τῶν Ἁγίων (προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρτύρων κ.λπ.), καθὼς καὶ μνημόνευση δεκτικὴ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος καὶ ἰδιαίτερα τῶν πλεόντων, ὀδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων, πενήτων, ξένων καὶ τῶν μισούντων καὶ ἀγαπώντων ἡμᾶς. Καὶ δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ ἡ ζωντανὴ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ πέραν τοῦ τάφου καὶ ἐνθυμεῖται καὶ

δέεται ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἀδελφῶν μας, γονέων, ἀναδόχων, διδασκάλων, εὐεργετῶν κ.λπ. κ.λπ. Αὐτὴ ἡ ἱερὴ μνήμη εἶναι ὄντως μιὰ πολὺ

σημαντικὴ πλευρὰ τῆς μεγάλης τελεσιουργίας. Μιὰ πλευρὰ γεμάτη κοινωνικότητα, ἀδελφοσύνη καὶ γνήσια φιλανθρωπία¹.

Δύο ἄλλα σημεῖα (ἢ προβλήματα) θίγουν δύο εἰδικὲς μελέτες. Ὁ δρ. Γ. Φίλιας σὲ εἰδικὴ ἐργασία του² ἐξετάζει τὸν τρόπο ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τῆς λειτουργίας. Διαπιστώνει ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες ἐπεκράτησε ἡ λεγομένη μυστικὴ ἀνάγνωση τῶν εὐχῶν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ παρακολουθῆ ὁ λαός, νὰ μὴ ἐννοῆ τὴν ἀνέλιξη τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς καὶ νὰ ἀκούη ἐντελῶς ἀσύνδετα μόνο τὶς ἐκφωνήσεις «ὅτι πρέπει Σοι πᾶσα δόξα...», «ὅτι

1. Μνήμη καὶ λήθη στὴ θεία λειτουργία, Ἀθήνα 1989.
2. Ὁ τρόπος ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στὴ λατρεία τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, Ἀθήνα 1997.

Σὸν τὸ κράτος...». Ἡ πράξις αὐτὴ δὲν στηρίζεται στὴν ἀρχαία παράδοση οὔτε στοὺς μεγάλους πατέρες οὔτε στὰ παλαιότερα χειρόγραφα. Οἱ εὐχὲς δὲν ἀπαγγέλλονται μεγαλοφώνως, ἀλλὰ καὶ τὸ «μυστικῶς» δὲν σημαίνει σιωπηρῶς, ἀλλὰ εὐλαβικὰ καὶ διακριτικὰ, ὅπως τὸ ἐτόνισαν καὶ ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος.

Ἐνα ἄλλο θέμα ποὺ συζητεῖται εἶναι ἡ γονυκλισία κατὰ τὶς Κυριακὰς. Ὑπὲρ τῆς ἱερῆς αὐτῆς συνηθείας ἔχουν γράψει ὁ καθηγητὴς Π. Τρεμπέλας, ὁ ἀρχιμ. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος καὶ ὁ μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος, ἐνῶ ἔχει ἐπιφυλάξεις ὁ καθηγητὴς Ἰ. Φουντούλης. Χωρὶς νὰ εἰσέλθουμε ἐδῶ στὴν οὐσία τῆς προβληματικῆς αὐτῆς, καταθέτουμε μιὰ μαρτυρία ποὺ ἔδωσε ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης Β. Ἀναγνωστόπουλος³. Ἡ ζωνερὴ ἀνάμνηση ποὺ διατήρησε ὡς σπουδαστὴς καὶ ὡς καθηγητὴς τῆς Σχολῆς μαρτυρεῖ τὴν ἀδιάκοπη διατήρηση τῆς παραδόσεως αὐτῆς (τῆς γονυκλισίας κατὰ τὸν καθαγιασμό), ποὺ τὴν ἐσεβάσθησαν ὅλοι οἱ Πατριάρχαι τῶν τελευταίων δεκαετιῶν (Μάξιμος, Ἀθηναγόρας, Δημήτριος), οἱ ἱεράρχαι Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος, Θουατείρων Γερμανός, Χαλκηδόνος Μελίτων, Ἀμερικῆς Μιχαήλ, καθὼς καὶ οἱ σχολάρχαι κατὰ τὰ χρόνια τῆς μαθητείας του καὶ τῆς καθηγεσίας του. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀξιοπρόσεκτο ντοκουμέντο.

Μερικὰ ἐπὶ μέρος σημεῖα τῆς λατρείας, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη προσοχῆς, θίγει καὶ ὁ πρωτοπρεσβύτερος Κωνστ. Παπαγιάννης⁴, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ ἄλλοτε ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν σχετικὴ δεοντολογία. Συγκεκριμένα ἐξετάζει δώδεκα τέτοια σημεῖα, στὰ ὁποῖα γίνονται λάθη ἢ παρεκκλίσεις. Ἀπὸ τὰ δώδεκα ἀναφέρουμε ἐδῶ τέσσερα ὡς περισσότερο ἐνδιαφέροντα: (α) Στὴν αἴτηση «ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον...» δὲν πρέπει ὁ ψάλτης νὰ ἀποκρίνεται μὲ τὸ Ἀμήν, ἀλλὰ μὲ τὸ «Κύριε, ἐλέησον». (β) Τὸ κήρυγμα καλύτερα εἶναι νὰ γίνεται μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὄχι τὴν

ῥα τῶν Κοινωνικῶν. (γ) Ἡ Θεία Κοινωνία πρέπει νὰ δίδεται τὴν κανονικὴ ῥα ποὺ ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς καὶ προσκαλεῖ «Μετὰ φόβου...» καὶ ὄχι κατὰ τὴν ἀπόλυση, πράγμα ἀπαράδεκτο. (δ) Κατὰ τὴν ἀπόλυση δὲν χρειάζεται νὰ προσθέτῃ ὁ ἱερεὺς τὴν μνημόνευση καὶ ἄλλων ἀγίων ἐκτὸς τῶν ὄσων ἀναφέρει τὸ Ἱερατικόν.

Κάτι πολὺ ἐνδιαφέρον ἔχει παρουσιάσει καὶ ἓνας ἄλλος πρωτοπρεσβύτερος, ὁ π. Κωνστ. Καραϊσαρίδης. Ἀξιοποιώντας τὶς σπουδὲς ποὺ ἔκανε στὴ Ρουμανία, ἔχει ἀποταμιεύσει τὴ σχετικὴ ἐμπειρία του σὲ τρία βιβλία του: 1) Τὰ ἰδιάζοντα λειτουργικὰ στοιχεῖα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας, 1995. 2) Λειτουργικὰ ἀνάλεκτα, 1996 (ὅπου παραθέτει ἔξι εὐχὲς λειτουργικῆς ποὺ συνηθίζονται στὴ Ρουμανία, γιὰ τὴν προσκομιδὴ, γιὰ τὸ Πάσχα, γιὰ τὶς εἰκόνες κ.λπ.). 3) Ἡ συμβολὴ τοῦ π. Δημητρίου Στανιλοάε στὴ μελέτη τῶν λειτουργικῶν θεμάτων, 1997. Στὸ ὀγκῶδες αὐτὸ ἔργο συνοψίζει πολλὲς μελέτες τοῦ μεγάλου θεολόγου καὶ δασκάλου, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς βαθύτατες τομὲς καὶ ἐμβαθύνσεις στὰ καίρια σημεῖα τῆς λειτουργίας κάνει μιὰ ἀξιόλογη ἐρμηνεῖα καὶ θεολογία τῆς λατρείας μὲ ἓνα ἰδιάζοντα βιωματικὸ τρόπο προσεγγίσεως.

Ἰδιαιτέρα ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ μιὰ ἀπόπειρα γιὰ σύνθεση μιᾶς νέας ἢ ἀνανεωμένης ἀκολουθίας τοῦ Γάμου, ἡ ὁποία ἔγινε «ὑπὸ ἀνωνύμου τινὸς ἐγγάμου» καὶ προσφέρεται καὶ προτείνεται στὴν Ἐκκλησίᾳ πρὸς δοκιμὴ καὶ ἐφαρμογή⁵. Ἡ «ἀπόπειρα» δὲν εἶναι ἄσχημη. Δείχνει ἐπιμέλεια, στοχασμὸ καὶ κάποια πνοή. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος παραλείπει μερικὰ μακρὰ καὶ δυσνόητα κείμενα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο προτείνει καὶ προσφέρει δύο-τρία καινούργια.

Πρῶτον. Ἐναν ἐναρκτήριο ὕμνο δανεισμένο ἀπὸ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων μὲ ἐφύμνιο «Δόξα Σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα Σοι». Δεύτερον. Μία ὠραία στιχομυθία μὲ ἐρωταποκρίσεις μετὰ τοῦ λειτουργοῦ καὶ τῶν νυμφευομένων κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἀκολουθίας κουρᾶς μοναχοῦ. Καὶ τρίτον, Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὸ ιζ' κεφ. κατὰ Ἰωάννην, ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ.

(Συνεχίζεται)

3. Ἡ γονυκλισία κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν Ἀρχόντων τοῦ Κυρίου Μυστηρίων καὶ κατὰ τὰς Κυριακὰς. Ἐπιστημ. Παρουσία Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης, Ἀθῆνα 1997, σ. 70-96.

4. Λειτουργικῶν Ἀτόπων Ἐπισήμανσις, περιοδ. Γρηγ. Παλαμᾶς, Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1997.

5. Νέα ἐκκλησιαστικὴ Ἀκολουθία τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου, ἐκδόσεις Δόμος, 1997.

Ο Μακ. Αρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος κατὰ τὴν ἐκδήλωσι πού ἔγινε πρὸς τιμὴν Του ἀπὸ τὴν Ἑνωσι Δημοσιογράφων-Ἰδιοκτητῶν Περιοδικοῦ Τύπου (19 Ἀπριλίου 1999).

Φωτογραφία Στιγμιότυπο

Ο Μακ. Αρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κατὰ τὸν ἑορτασμό τῆς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς.

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Μακ. Αρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου στὸ Νοσοκομεῖο «Εὐαγγελισμὸς» (5 Ἀπριλίου 1999).

Ἄλλο στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Μακ. Αρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου στὸ Νοσοκομεῖο τῶν Παίδων (7 Μαρτίου 1999).

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Μακ. Αρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου στὸ Νοσοκομεῖο τῶν Παίδων (7 Μαρτίου 1999).

ΟΙΚΙΑ ΕΥΠΑ

Στιγμιότυπο από την Ήμερίδα για το ποιμαντικό έργο της Έκκλησίας στα Νοσηλευτικά Ίδρύματα (16 Μαρτίου 1999). Στο βήμα όμιλει ο Καθηγητής κ. Άλ. Σταυρόπουλος.

Σταυρόπουλος στην Ήααδημία (1999).

Οί τρεις Έλληνες Ήεράρχες με τον Σεβ. Ήπίσκοπο Νύσσης κ. Είρηναίο και τόν Δήμαρχο τής πόλεως Νίς (1 Ήπριλίου 1999).

Μητροπολίτες Μυτιλήνης κ. Ήάκωβος, Βεροίας κ. Παντελεήμων και Ήάνθης και Περιθεωρή- Παντελεήμων με Ήεράρχες τής Έκκλησίας τής Σεργίας τόν Ήπουργό Ήξωτερικών τής Γιουγκοσλαβίας κ. Παύλο (30 Μαρτίου 1999).

Οί Σεβ. Μητροπολίτες Μυτιλήνης κ. Ήάκωβος, Βεροίας κ. Παντελεήμων και Ήάνθης κ. Παντελεήμων με τόν Μακ. Πατριάρχη τής Σεργίας κ. Παύλο (Βελιγράδι, 30 Μαρτίου 1999).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

Οί προκαταλήψεις • Οί μύθοι • Ἡ ἀλήθεια

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Δ/ντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Ο ΘΕΜΑ τῆς λεγόμενης «ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας» ἀπετέλεσε γιὰ πολλὲς δεκαετίες ἀφορμὴ νὰ ἀπασχοληθεῖ ἐπὶ μακρὸν ἡ Κοινὴ Γνώμη, νὰ γίνονιν ἐντονες συζητήσεις μεταξὺ ἐκπροσώπων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, νὰ ψηφισθοῦν νόμοι, νὰ ἐξαφθεῖ ἡ φαντασία τῶν πολλῶν γιὰ δῆθεν «ἀμύθητης ἀξίας» ἐκτάσεις Μονῶν καὶ εὐκαιρως-ἀκαιρως νὰ ψέγεται ἡ Ἐκκλησία πότε γιὰ «κατασπατάληση» καὶ πότε γιὰ μὴ ἀξιοποίηση τῆς περιουσίας τῆς.

1 **Ταιριάζει στὴν Ἐκκλησία νὰ ἔχει περιουσία;** Ἀπὸ τὴν ἵδρυσή τῆς ἡ Ἐκκλησία ὀργανώθηκε σὲ ἓνα σύνολο φυσικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα κοινὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα εἶχαν τὸ ὅτι ἦταν βαπτισμένοι στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ πίστευαν στὸν Χριστό. Ὡς τέτοιο σύνολο, ἦταν ἱκανὴ νὰ ἀποκτήσει δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Νὰ ὀργανώσει τὸ φιλανθρωπικὸ τῆς ἔργο. Νὰ μεριμνᾷ γιὰ τοὺς ἔχοντες ποικίλες πνευματικὲς ἀλλὰ καὶ ὑλικὲς ἀνάγκες. Νὰ ἀνεγείρει ναοὺς γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας Λατρείας, κτίρια γιὰ τὴ στέγαση τῶν φιλανθρωπικῶν δραστηριοτήτων τῆς, μὲ μιὰ λέξη νὰ ἀποκτᾷ περιουσία. Ἄλλοτε ἀπὸ δωρεὰς τῶν μελῶν τῆς, ἄλλοτε ἀπὸ ἀγορές. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἡ Ἐκκλησία (ναοί, μονές, ἐπισκοπές, μητροπόλεις, πανάγια προσκυνήματα κ.λπ.) ἀπέκτησε τὴν λεγόμενὴ «ἐκκλησιαστικὴ περιουσία».

2 **Νομικὴ προστασία τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.** Ἡ κινητὴ καὶ ἡ ἀκίνητη περιουσία τῆς Ἐκκλησίας ἀνεκάθεν ἀπελάμβανε ἓνα καθεστῶς ποὺ εἶχε τὸ στοιχεῖο τοῦ ἀναπαλλοτρίωτου. Οἱ Ἀποστολικὲς Διαταγές (Β΄ 24), οἱ Ἀποστολικοὶ κανόνες (ΔΗ΄ ΟΣΤ΄), πολλοὶ κανόνες ἱερῶν Συνόδων (ΙΕ΄ Ἀγκύρας, ΚΔ΄, ΚΕ΄ Ἀντιοχείας, ΚΣΤ΄, ΛΓ΄ Καρθαγένης, ΚΔ΄ Χαλκηδόνος, ΜΘ΄ Τρούλλου, Γ΄ Πρωτοδευτέρας κ.ἄ.) θεμελιώνουν τὸ ἀναπαλλοτρίωτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας «εἰς τὸ διηνεκές», διότι τὴν χαρακτηρίζουν πράγμα ἱερὸ ποὺ ἀνήκει στὸν Θεό. Καθόλη τὴ διάρκεια τῆς ἐνδοξῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἤδη ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ (6ος αἰώνας), ἀπαγορευόταν ἡ ἐκποίηση ἀκινήτων τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν μονῶν τῆς, καθὼς καὶ κάθε πράξη ποὺ θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μειωθεῖ ἡ ἀξία τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῆς, ἐκτὸς ἂν γινόταν γιὰ προφανὲς ὄφελός τῆς, ἢ ἀπὸ ἀδήριτη ἀνάγκη. Τὰ ἀνήγοντα στὴν Ἐκκλησία κινητὰ καὶ ἀκίνητα χαρακτηρίζονταν «πράγματα ἀφιερωθέντα τῷ Θεῷ», ἄρα «ἀναπόσπαστα», «ἀναφαίρετα», «ἀμείωτα». Ἀρχὴ πού, ἐκτὸς σπανίων ἐξαίρεσεων, ἔγινε σεβαστὴ καὶ στὴ διάρκεια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας.

3 **Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴ δημιουργία τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους (1828),** ἐνῶ διατηρεῖται στὴ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἡ πίστη στὸ ἱερὸ καὶ ἀναπαλλοτρίωτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, μὲ διάφορα νομοθετήματα ἐπιβάλλεται κατὰ καιροὺς ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτρίωση τμημάτων τῆς:

α. *Ἡ Ἀντιβασιλεία τοῦ Ὁθωνος (ἀλλοεθνῆς καὶ προτεσταντικῆ), πιστεύοντας ὅτι ἡ περιουσία τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ θησαυρὸ πὺν κληροδοτήθηκε ἀπὸ τοὺς προγόνους στοῦ ἑλληνικὸ Ἔθνος καὶ λημονώντας(;) τὴν ἀνεκτίμητη προσφορὰ τῶν ὀρθόδοξων Μοναστηριῶν στοὺς παλαιότερους καὶ τοὺς ἀκόμα νεποὺς τότε ἀγῶνες τῆς ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας, μὲ τὰ βασιλικὰ διατάγματα τοῦ 1833 καὶ 1834 ἀπεφάσισε τὴ διάλυση 416 Μοναστηριῶν καὶ τὴ διάθεση τῆς κινητῆς καὶ ἀκίνητης περιουσίας τους, μὲ τὸ πρόσχημα νὰ συσταθεῖ τὸ «Ἐκκλησιαστικὸ Ταμεῖο». Ἦταν ὁμῶς τόσο κακὴ ἡ ἴδρυση καὶ ὀργάνωση τοῦ Ταμείου αὐτοῦ, ὥστε τὸ μόνο πὺν συνέβη ἦταν ἡ διαρπαγὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ ἡ πώληση –ἐκ μέρους ἐπιτηδεῶν– ἰερῶν σκευῶν καὶ κειμηλίων σταῦ παζάρια... Τὸ 1836 ἡ ἀπαλλοτριωτικὴ διάθεση τῆς Ἀντιβασιλείας ἐπεκτάθηκε καὶ στὴν περιουσία τῶν Μοναστηριῶν πὺν διατηρήθηκαν σὲ λειτουργία, «χάριν θεαρέστων ἔργων καὶ πρὸς οἰκοδομὴν ἰερῶν καὶ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων». Ἔτσι ἀπαλλοτριώθηκαν ἀναγκαστικὰ καὶ ἄλλες μοναστηριακὲς ἐκτάσεις, ἐνῶ σὲ ὅσες ἀπέμειναν ἐπιβλήθηκε βαρῦτατὴ ἔμμεση φορολογία.*

β. *Στὴ διάρκεια τῆς β' καὶ γ' δεκαετίας τοῦ 20οῦ αἰῶνος, μετὰ τοὺς βαλκανικοὺς καὶ τὸν α' παγκόσμιο πόλεμο, κυρίως δὲ ἔπειτα ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφή (1922), τὸ ἑλληνικὸ Κράτος ἐπέτεινε τὴν ἀπαλλοτριωτικὴ του ἐπιβολὴ σὲ δάρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Μὲ τοὺς νόμους 1072/1917 καὶ 2050/1920 («ἀγροτικὸς νόμος») καὶ ἄλλους μεταγενέστερους, ἀπαλλοτριώθηκαν ἀναγκαστικὰ πολλὲς μοναστηριακὲς ἐκτάσεις γιὰ τὴν ἀποκατάσταση προσφύγων καὶ ἀκτημόνων καὶ γιὰ λόγους «προφανοῦς ἀνάγκης καὶ δημοσίας ἀσφαλείας». Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὴν περίοδο 1917 μέχρι 1930 ἀπαλλοτριώθηκαν ἐκκλησιαστικὲς ἐκτάσεις ἀξίας ἄνω τοῦ 1.000.000.000 προπολεμικῶν δραχμῶν, καὶ τὸ Κράτος κατέβαλε στοῦ Γενικὸ Ἐκκλησιαστικὸ Ταμεῖο μόνο 40.000.000 δρχ. Τὰ ὑπόλοιπα 960.000.000 ὀφείλονται ἀκόμα! Τὰ περισσότερα Μοναστήρια καταδικάστηκαν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ σὲ μαρσαμὸ καὶ λειψανδρία!*

γ. *Μὲ τὸν κωδ. νόμο 4684/1913 «περὶ Ὁργανισμοῦ Διοικήσεως Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Μοναστηριακῆς περιουσίας», ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν Πολιτεία ἡ ρευστοποίηση τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῶν Μονῶν, παρὰ τὴς ἐπιφυλάξεις τῆς Ἐκκλησίας. Ὅ,τι εἰσπράχθηκε ἀπὸ τὴ ρευστοποίηση, σχεδὸν στοῦ σύνολό του, ἔξανεμισθίθηκε, ὅταν ἡ ἐθνικὴ μας οἰκονομία καταποντίστηκε ἔξαιτίας τοῦ β' παγκόσμιου πολέμου καὶ τῆς ξενικῆς κατοχῆς (1940-44).*

δ. *Μὲ τὴν ἀπὸ 18.9.1952 «Σύμβαση περὶ ἐξαγορᾶς ὑπὸ τοῦ Δημοσίου κτημάτων τῆς... Ἐκκλησίας... πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἀκτημόνων γεωργικῶν κτηνοτρόφων», ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑποχρεώθηκε νὰ παραχωρήσει στοῦ Κράτος τὰ 4/5 (80%) τῆς καλλιεργουμένης ἢ καλλιεργήσιμης ἀγροτικῆς περιουσίας τῆς, μὲ ἀντάλλαγμα νὰ λάβει κάποια ἀστικά ἀκίνητα καὶ 45.000.000 δρχ. νέας (τότε) ἐκδόσεως. Στὴ Σύμβαση τοῦ 1952 περιέχεται ἡ διακήρυξη τοῦ Κράτους, ὅτι ἡ ἀπαλλοτρίωση αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία καὶ δὲν πρόκειται νὰ ὑπάρξει νεότερη στοῦ μέλλον, ἐνῶ ὑπάρχει καὶ ἡ δέσμευση ὅτι ἡ Πολιτεία θὰ παρέχει κάθε ἀναγκαία ὑποστήριξη (ὕλικὴ καὶ τεχνικὴ), ὥστε ἡ Ἐκκλησία νὰ μπορέσει νὰ ἀξιοποιήσει τὴν ἐναπομείνουσα περιουσία τῆς.*

4 *Ἀλλὰ, μὲ σειρά διοικητικῶν μέτρων, τὸ ἑλληνικὸ Κράτος δὲν ἐπέτρεψε στὴν Ἐκκλησία νὰ ἀξιοποιήσει τὴν περιουσία τῆς, ὥστε νὰ ἀναπτύξει ἀνάλογα τὸ πνευματικὸ καὶ φιλανθρωπικὸ τῆς ἔργο: Ἄλλοτε ἀμφισβητώντας τὴν κυριότητα, ἄλλοτε χαρακτηρίζοντας ὡς δασικὲς ἢ διακατεχόμενες τὴς μοναστηριακὲς ἐκτάσεις, στὴν οὐσία οἱ κρατικὲς Ὑπηρεσίες ἐμπόδισαν καὶ ἐμποδίζουν τὴν Ἐκκλησία νὰ ἀξιοποιήσει τὴν περιουσία τῆς, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ στερεῖται τῆς δυνατότητος νὰ δεχθεῖ τὴν εὐεργετικὴ στοργὴ τῆς πνευματικῆς Μητέρας του, ἡ*

όποια, παρὰ ταῦτα, λειτουργεῖ περισσότερο ἀπὸ 400 πάσης φύσεως φιλανθρωπικά Ἰδρύματα!* Ἀπὸ τὴν ἄλλη μερὰ καλλιεργεῖται συστηματικὰ ἡ ἐντύπωση, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει στὴν κατοχὴ τῆς ἀμύθητης περιουσίας, τὴν ὁποία δῆθεν δὲν ἀξιοποιεῖ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ λαοῦ!

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ;

Ὅταν τὸ 1987 ψηφίστηκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ ὁ Ν. 1700/87 (νόμος Τρίτη), ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀκόμη προσπάθεια γιὰ τὴν ὀριστικὴ ἀποψύλωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, δόθηκε ἡ ἀφορμὴ νὰ δημοσιευθοῦν σημαντικὰ κείμενα. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἓνα ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἰδιοκτησιακὸ καθεστῶς καὶ ἀξιοποίηση τῆς ἀγροτικῆς γῆς στὴν Ἑλλάδα» (περιοδικὸ «Ἐκκλησία», 1-15.4.1987, σσ. 254-55). Μὲ ἀναμφισβήτητα στοιχεῖα, στηριγμένα σὲ μελέτη τῶν Θ. Τσοῦμα καὶ Δ. Τσιουλίμα, ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος (τὸ 1986), ἀποδεικνύεται ὅτι στὸ σύνολο τῆς ἀγροτικῆς γῆς τῆς Ἑλλάδος ἀνήκουν:

στὸ Δημόσιο	43.598.000	στρέμμ.
στὴν Τοπ. Αὐτοδιοίκηση	15.553.200	»
στὴν Ἐκκλησία	1.292.300	»
στοὺς Συνεταιρισμοὺς	1.098.400	»

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ 1.292.300 στρέμματα ἰδιοκτησίας τῆς Ἐκκλησίας, τὰ 367.000 εἶναι δασικὲς ἐκτάσεις, τὰ 735.300 βοσκότοποι καὶ μόνο τὰ 189.900 γεωργικὴ (καλλιεργήσιμη) γῆ. Δηλαδή, οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις τῆς ἀντιστοιχοῦν μόλις στὸ 0,48% τοῦ συνόλου τῆς γεωργικῆς γῆς τῆς χώρας μας!

Καὶ νὰ ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι κατὰ τὴ δεκαετία 1974-83 «ἐγκαταλείπονται κάθε χρόνο ἀπὸ τοὺς ἀγρότες καὶ κτηνοτρόφους κατὰ μέσο ὄρο 162.400 στρέμ. ἀγροτικῆς γῆς» ἀκαλλιεργήτα καὶ ἀνεκμετάλλετα. Τὸ 1983 ὑπολογίστηκαν σὲ 4.380.000 στρέμματα οἱ ἐγκαταλελειμμένες ἐκτάσεις ἀγροτικῆς γῆς (σχεδὸν 3,5 φορές μεγαλύτερες ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς γῆς ποὺ ἀνήκει στὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ σήμερὰ θὰ εἶναι ἀσφαλῶς μεγαλύτερο τὸ ποσοστό).

Παρὰ ταῦτα, στὰ μάτια κάποιων καὶ ἡ ἐναπομείνουσα περιουσία φαντάζει μεγάλη. Δὲν λαμβάνεται, ὅμως, ὑπόψη ὅτι αὐτὴ δὲν ἀνήκει στὴν Κεντρικὴ Διοίκηση (Ἱερά Σύνοδο), ἀλλὰ σὲ περισσότερο ἀπὸ 10.000 ἐκκλησιαστικὰ νομικὰ πρόσωπα (Μητροπόλεις, Ναοὺς, Μονές, Προσκυνημάτα, Ἰδρύματα, Κληροδοτήματα κ.λπ.), τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀγωνίζεται –μέσα ἀπὸ τὸν κυκεῶνα τῶν νομικῶν καὶ διοικητικῶν δεσμεύσεων– νὰ διαφυλάξει τὴν κυριότητα καὶ νὰ ἀξιοποιήσει τὰ ὅσα τοῦ ἀνήκουν περιουσιακὰ στοιχεῖα, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Δηλαδή κάθε Μονὴ καὶ κάθε ἱερὸς Ναός, ποὺ εἶναι ν.π.δ.δ., μερμνοῦν γιὰ τὴ συνήθως μικρὴ περιουσία ποὺ ἔχουν, φροντίζοντας γιὰ τὴ ἐντιμὴ διαχείρισή της καὶ τηρώντας τὶς αὐστηρὲς διατάξεις ποὺ ἰσχύουν γιὰ τὰ νομικὰ πρόσωπα. Ἡ διαχείριση αὐτὴ ὑπόκειται σὲ τακτικὸ ἔλεγχο τόσο ἀπὸ τὴν

Ὅχι μόνον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα δημόσια καὶ κοινωφελῆ Ἰδρύματα κτίστηκαν σὲ οικοπεδικὲς ἐκτάσεις ποὺ δώρισε ἡ Ἐκκλησία μας.

Ἐκκλησία, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ ἀνόμοια ὄργανα τῆς Πολιτείας.

Ἐνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα κοινωνικῆς προσφορᾶς, ὄχι καὶ τὸ μοναδικό, ἀποτελεῖ ἡ Ἱερά Μονὴ Ἀσωμάτων Πετράκη (Ἀθήνα). Ἐχοντας στὴν κατοχὴ τῆς σημαντικῆς περιουσίας ποὺ τὴν ἀπέκτησε κατὰ τὸν 17ο καὶ 18ο αἰῶνα μὲ ἀγορὲς τῶν ἡγουμένων τῆς (σῶζονται στὸ ἀρχεῖο τῆς τὰ σχετικὰ ἐγγραφα), ἀναδείχθηκε ὁ μεγαλύτερος κοινωνικὸς εὐεργέτης τῶν Ἀθηνῶν. Σὲ δωρηθέντα ἀκίνητά της ἔχουν ἀνεγερθεῖ: ἡ Ριζάρειος Σχολή, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὸ Αἰγινήτειο Νοσοκομεῖο, τὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο, τὸ Σκοπευτήριο, τὸ Πτωχοκομεῖο, ἡ Μαράσειος Ἀκαδημία, τὸ Θεραπευτήριο «Εὐαγγελισμός», τὸ Ἀρεταίειο Νοσοκομεῖο, ἡ Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, οἱ Αστυνομικὲς Σχολές στὴν ὁδὸ Μεσογείων, τὸ Νοσοκομεῖο Παίδων, τὸ Νοσοκομεῖο Συγγροῦ, τὸ Λαϊκὸ Νοσοκομεῖο, ἡ «Σωτηρία», τὸ Ἀσκληπιεῖο Βούλας, ἡ Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, τὸ Ὀρφανοτροφεῖο Βουλιαγμένης, τὸ ΠΙΚΠΑ Βούλας καὶ πολλὰ ἄλλα.

Τὸ δὲ Δημόσιο ἔχει γίνει πολλὲς φορές ἀποδέκτης ἐκτάσεων μεγάλης ἀξίας, τὶς ὁποῖες παρεχώρησε ἡ Ἐκκλησία, προκειμένου νὰ λειτουργήσουν κατασκηνώσεις, νὰ ἀνεγερθοῦν σχολεῖα, ἰδρύματα, γυμναστήρια, στρατόπεδα, ἢ νὰ δημιουργηθοῦν κοινόχρηστοι χώροι γιὰ τὴν ἀναψυχὴ τοῦ λαοῦ.

Αὐτὴ, ἐν συντομίᾳ, εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ Ἐκκλησία δικαιοῦται νὰ ἔχει περιουσία, ὅπως δέχθηκαν μὲ πληθώρα ἀποφάσεών τους ὄχι μόνον ἑλληνικὰ Δικαστήρια, ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, στὴν ὁποία προσέφυγαν ὀρθόδοξες Μονές κατὰ τοῦ νόμου 1700/ 87. Καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν ἀξιοποιήσει ἐπιφανῶς γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό, ἀρκεῖ νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ νομικὰ καὶ διοικητικὰ δεσμὰ ποὺ τῆς ἔχουν κατὰ καιροὺς ἐπιβληθεῖ.*

* Μόνο κατὰ τὸ 1998 ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διέθεσε γιὰ τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο περισσότερο ἀπὸ 12.000.000.000 δρχ.

* Τὸ ἀνωτέρω κείμενο κυκλοφορήθηκε ἀπὸ τὴν Ἱερά Σύνοδο καὶ στὸ ἰδιαίτερο φυλλάδιο μὲ τίτλο «Πρὸς τὸ Λαό» (ἀριθμὸς 23, Ἀπρίλιος 1999).

Ἄπο τὴ μία μέχρι τὶς πέντε

Στ' ἄρχοντοχώρι τὸ κεφαλοχώρι
ὁμορφη ἐκκλησιὰ χτίστηκε
τὰ χρόνια ἐκεῖνα.

Γιὰ νὰ χωρᾶνε ὅλοι.

Στ' ἄρχοντοχώρι τὸ κεφαλοχώρι.

Μέσα ζωγράρισαν βυζαντινὲς εἰκόνες.

Στὸν τροῦλλο ὁ Χριστός.

Ἡ Κερά Παναγία στὸ τέμπλο

κι ὅλοι οἱ ἅγιοι γύρω τριγύρω.

Στὴν ὁμορφη τὴν ἐκκλησιὰ

ἀρχόντοι καὶ λαὸς ἀνάταμα τὰ χρόνια ἐκεῖνα.

Λατρεύαν τὸ Χριστὸ

ἄλλοι μὲ κερί καὶ ἄλλοι μὲ λαμπάδα.

Καὶ γέμιζε ἡ ἐκκλησιὰ μ' ἀνθρώπους.

Σήμερα, ἐκεῖνοι οἱ παλιοὶ

κείτονται στὸ Κοιμητήρι-

νέοι ἄνθρωποι γινῆκαν

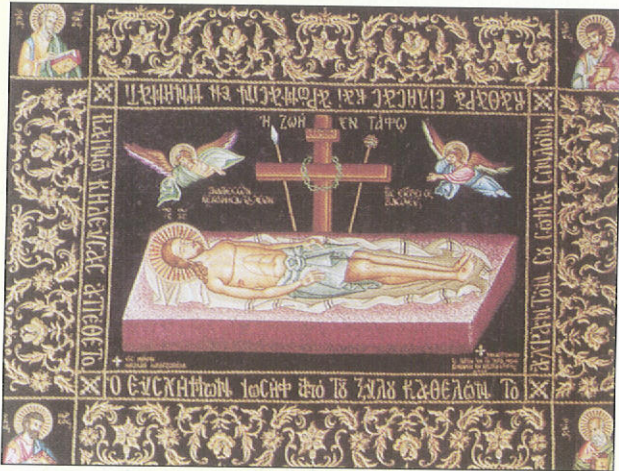
κι αὐτοὶ μὲ τὸ δικό τους τρόπο ζοῦνε.

Ἡ ὁμορφη παλιὰ ἐκκλησιὰ

ἀστράφτει πάντα.

Λίγοι ὅμως ἄνθρωποι τὴν Κυριακὴ.

Οἱ πὶὸ πολλοί, στὰ πανηγύρια.

Ὁ χρυσοκέντητος Ἐπιτάφιος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμ. Θεοτόκου
Μάρης, ἔργο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βηθλεὲμ Ἀττικῆς.

Τὴν Ἅγια ὅμως Παρασκευὴ τὴ Μεγάλῃ,
ἐκεῖ ἀπὸ τὴ μία μέχρι τὶς πέντε,
ἀφοῦ τὸ Χριστὸ στὸν Ἐπιτάφιο θὰ βάλουν
σβήνουν τὰ κεριὰ στὰ μανουάλια
κι ἥσυχια γλιστροῦν ὅλοι ἔξω,
στὰ σπῖτια τους νὰ πᾶν ν' ἀναπαυτοῦνε.

Τῆς Κασσιανῆς Πανουτσοπούλου

Ἔργο: Βλασίου Τσοτσώνη.

Ἄπο τὴ μία μέχρι τὶς πέντε
στ' ἄρχοντοχώρι τὸ κεφαλοχώρι.

Μονάχος μένει ὁ Χριστὸς χωρὶς κανένας,
οὔτε ἓνα παλικάρι, προσοχὴ νὰ στέκει
μπροστὰ στὸ λουλουδένιο του Κιβούρι.
Οὔτε οἱ κοπελιὲς νὰ παραστέκουν τὴ Μάνα
πὸ μόνη καθισμένη στὸ θρονί της,
θρηνεῖ βουβὰ χωρὶς λυγμούς
ἡ Παναγία τὸ παιδί της.

Πόσο θὰ ἔθελα, Χριστέ μου, νὰ ῥθω κρυφὰ
καὶ νὰ σὲ κλέψω ἀπ' τὴν παλιὰ τὴν ἐκκλησιὰ,
ἀπ' τὸ κεφαλοχώρι τ' ἄρχοντοχώρι,
ἀπὸ τὴ μία μέχρι τὶς πέντε,
στὸ φτωχικό μου σπίτι νὰ σὲ βάλω.

Καὶ μέσα ἐκεῖ,
ἓναν καινούργιο Ἐπιτάφιο θρῆνο νὰ κάνω.

Γιὰ μένα, γιὰ μᾶς, γιὰ τὴν ἄδεια ἐκκλησιὰ
γιὰ τὴ χαμένη Ἐδέμ,
τὴν Ἅγια Παρασκευὴ τὴ Μεγάλῃ
ἀπὸ τὴ μία μέχρι τὶς πέντε.

Στὴν Ἀνάσταση ὅμως ὅλοι θὰ πᾶνε.
Ἐκεῖ, στὶς δώδεκα παρὰ πέντε,
«Χριστὸς Ἀνέστη» ν' ἀκούσουν καὶ νὰ ποῦνε.
Κόκκινα αὐγὰ θὰ τσουγκρίσουν τὰ παιδιά
μὲ τὶς χρωματιστὲς λαμπάδες.
Καὶ τὸ φιλι τῆς ἀγάπης περιμένει.
Θὰ φιληθοῦν ἄραγε ἐχθροὶ καὶ φίλοι;
Ποιὸς νὰ ξέρει!

ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Τοῦ κ. **Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ**,
Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Πῶς ἀγαπῶ τὶς μηχανές μου

Στὴ λαχτάρα γιὰ ὑπέρβαση τῶν ὁρίων τοῦ ὄ ἀνθρώπου λαμβάνει ἐμπειρικὰ γνώση αὐτῶν τῶν ὁρίων. Τὸ σῶμα του, καὶ στὴν ἔννοια τοῦ σώματος - σήματος ἴσον τάφος, λειτουργεῖ ὡς ἀπαγορευτικὸ σήμα κυκλοφορίας πού τὸν περιορίζει. Ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς του, ἡ δύναμή του, οἱ δυνατότητές του, οἱ διαστάσεις του τὸν κάνουν νὰ συνειδητοποιεῖ ὅτι εἶναι «ὐπὸ περιορισμόν». Προσπαθεῖ λοιπὸν πάντοτε, χρησιμοποιώντας ὅλες του τὶς δυνάμεις, νὰ ἐπεκτείνεται καὶ νὰ αὐξάνει τὶς δυνατότητές του. Τὸν διακρίνει ἕνας ιδιότυπος ἐπεκτατισμὸς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ὀρίζει ὄχι μόνον αὐτὸ πού τοῦ ἀναλογεῖ στὴν ἔξοδό του -δὺο μέτρα χῶμα- ἀλλὰ πολὺν περισσότερο. Ὅσο ἔφτανε τὸ μάτι του, ὅσο πήγαινε τὸ λιθάρι μὲ τὴ δύναμη τοῦ χεριοῦ του, γίνονταν γῆ δική του.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν στάθηκε στὴ γῆ, κατέκτησε τὴ θάλασσα, τὸν οὐρανὸ, τὸν κόσμον. Ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ σύμπαν. Ἀνάμεσα στὸ σῶμα του καὶ στὰ πρὸς κατὰκτηση ἀντικείμενα, τοποθετεῖ τὶς μηχανές του. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! κατορθώνει τὰ ἀκατόρθωτα. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν ἀγαπᾶ τὶς μηχανές του καὶ νὰ μὴ τὶς τραγουδάει κιόλας; Σὲ σημεῖο πού ἕνα τέτοιο τραγούδι νὰ πάρει κάποια χρονιὰ καὶ βραβεῖο στὸ Φεστιβάλ

τραγουδιοῦ Θεσσαλονίκης μὲ τίτλο: Πῶς ἀγαπῶ τὶς μηχανές μου!

Ἐπιθέτω πῶς τὸ περιεχόμενο δὲν περιοριζόταν στὶς μηχανές ἴσον μοτοσικλέτες, ἀλλὰ σὲ κάθε εἶδος μηχανές πού ἐλευθερώνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κόπο, ἀποστάσεις καὶ παντὸς εἶδους δυσκολίες πού αὐτοδύναμα δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσει. Ὅσο μάλιστα αὐτοδύναμα προοδεύει ἡ τεχνολογία, οἱ ὑπηρεσίες πού οἱ μηχανές τοῦ παρέχουν γίνονται πιὸ περίπλοκες, πιὸ ἀκριβεῖς, πιὸ ἀποτελεσματικὲς καὶ στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό. Συσκευές διαγνώσεως καὶ θεραπείας, ἀλλὰ καὶ μηχανές ὀλέθρου, πού σκοπεύουν καρὲ καρὲ προγραμματισμένες μὲ τεχνικὴ νοημοσύνη τοὺς στόχους τους. Ἀκόμη καὶ ὅταν γίνονται λάθη εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ πληξούν καὶ πάλι στόχους. Τὸ λάθος ἔγκειται στὸ ἂν ὁ στόχος εἶχε ἀναγνωρισθεῖ σωστὰ καὶ ἂν τὰ πυρὰ προορίζονταν γι' ἄλλον.

Θαυμασμὸς ἀλλὰ καὶ φόβος

Οἱ ἄνθρωποι μένουν ἐκθαμβοὶ γιὰ τὶς μεταφορὲς μάθησης ἀπὸ τὸ ἕνα πεδίο στὸ ἄλλο. Ἔτσι τώρα γνωρίζουν ὅλοι ὅτι ἡ λεπτότητα τῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων δὲν εἶναι προνόμιο τῶν αἰθουσῶν χειρουργείων ἀλλὰ καὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν πού τώρα

μετατίθενται στὴν καρδιά τῶν πόλεων καὶ ἀναλαμβάνουν ἀποστολὲς τοῦ τύπου τῶν ἀνταρτῶν τῶν πόλεων. Ἄν, ὅμως, οἱ ἄνθρωποι ἐκθαμβοῦνται, δίπλα στὸ μυστήριο *fascinatum* τοὺς καταλαμβάνει φόβος καὶ τρόμος καὶ εἰσέρχονται στὴν περιοχὴ τοῦ *mysterium tremendum*. Ὁ καθένας μας, ἀλήθεια, μπορεῖ νὰ εἶναι στόχος τοῦ καθενός, ἀρκεῖ ὁ ἄλλος νὰ ἔχει προμηθευτῆ τὸ κατάλληλο μηχανήμα. Ποιὸς τάχα μπορεῖ νὰ μᾶς προστατεύσει ὅταν ὁ ἄλλος εἶναι ἀποφασισμένος νὰ μᾶς ἐξουθενώσει;

Παρασυρμένοι ἴσως ἀπὸ τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων ἐβδομάδων στεκόμαστε ἐπιφυλακτικοὶ μπροστὰ στὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας. Κι ἂν πάντα υποστηρίζουμε ὅτι *ἄλλο ἢ χρῆση κι ἄλλο ἢ κατάχρηση*, ἐντούτοις γνωρίζοντας πολὺ καλὰ ὅτι ἡ λογικὴ τοῦ ἰσχυροτέρου εἶναι πάντα ἡ «καλύτερη», ἀμφιβάλουμε καὶ ἀμφισβητοῦμε ἂν καὶ κατὰ πόσον γιὰ τὴ χρῆση θὰ πρυτανεύσουν ἠθικοὶ προβληματισμοὶ καὶ ἠθικὰ κριτήρια. Ὁ ἔχων καὶ κατέχων τὴ δύναμη ἔχει μειωμένες ἀντιστάσεις γιὰ τὴ χρῆση καὶ τὴν κατάχρησή της. Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἄλλου εἶναι πρόκληση γιὰ ἐπίθεση. Καὶ δὲν μιλάμε μόνο γιὰ πολεμικὲς μηχανές.

Καὶ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας δύναμη εἶναι καὶ ὁ Τύπος ἐξίσου. Καὶ τὸ αὐτοκίνητο μπορεῖ νὰ εἶναι ἐξίσου φονικὸ ὄπλο μὲ ἓνα περίστροφο. Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς χρησιμοποιεῖς ἓνα μέσο, ὅταν μάλιστα αὐτὸ ἀποκλείει τὴν ἀμεσότητα καὶ δρᾷ ἐξ ἀποστάσεως, ἔμμεσα, ἔστω κι ἂν δίδεται ἡ ἐντύπωση τῆς ἀμεσότητας. Ὁ ἐκπέμπων εἶναι ἀπυρόβλητος εἴτε ἐπιτελάρχης εἶναι αὐτός, εἴτε τηλεπαρουσιαστής, εἴτε ἐλεύθερος σκοπευτής.

Μιὰ ἄλλη στάση ζωῆς

Κάνοντας τὶς σκέψεις αὐτὲς ἀναλογίζομαι τὴ χρησιμότητα μιᾶς *ἀσκητικῆς στάσεως* ζωῆς ὡς πρὸς τὶς μηχανές καὶ τὴν τεχνολογία. Ἄν δὲν μπορούμε καὶ δὲν τὸ μπορούμε ἢ καὶ δὲν εἶναι σκόπιμο νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπ' αὐτὴν, τοῦλάχιστον νὰ μπορέσουμε νὰ μὴν εἴμαστε τόσο ἐξαρτημένοι. Θὰ μπορούσαμε γιὰ παράδειγμα κάποιες ὥρες καὶ κάποιες μέρες νὰ κηρύζουμε ἀποχὴ ἀπὸ τὰ τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα. Νὰ τὰ θέσουμε σὲ τιμητικὴ διαθεσιμότητα ὅπως λέμε στὸ στράτευμα. Ὅχι ραδιόφωνο, ὄχι τηλεόραση, ὄχι ἐφημερίδες.

Νὰ ἐγκαταλείψουμε μόνιμους συνοδοιπόρους τύπου γυνόκμαν. Τέλος στὶς ἠλεκτρικὲς καφετιέρες ποὺ σοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἀσχολεῖσαι καὶ μὲ χίλια πράγματα συγχρόνως γιὰ νὰ μὴ χάνεις τὸ χρόνο σου... «Δώσε καιρὸ στὸ χρόνο», ὅπως λέει ἓνα ἰσπανικὸ γνωμικόν. Νὰ ψήσεις τὸν καφέ μόνος σου μὲ ἄγρυπνη παρακολούθηση γιὰ νὰ μὴ σοῦ χυθεῖ. Νὰ ἀφήσεις τὰ μικροκύματα καὶ ν' ἀφεθεῖς στὰ μεγάλα κύματα τῆς εὐρύχωρης θάλασσας. Νὰ μὴ χρησιμοποιήσεις τὸ αὐτοκίνητο καὶ νὰ περπατήσεις γιὰ λίγο μόνος ἢ μὲ τὴν οἰκογένειά σου, νὰ συζητήσεις μαζί τους ἢ ν' ἀπολαύσεις τὴ σιωπὴ ἂν κάπου βασιλεύει. Νὰ ἐκμεταλλευτεῖς τὸ τίβισμα τῶν πουλιῶν. Νὰ πληρώσεις ἔστω μὲ τὸ σχετικὸ ἀντίτιμο τὴ διακοπὴ ἑνὸς τζουκ-μπὸξ γιὰ νὰ μὴ παίξει γιὰ τρία λεπτά, ὅσο, δηλαδή, ἡ διάρκεια ἑνὸς δίσκου.

Νά, ἴσως, μιὰ ἄλλου τύπου, δίπλα στὴν παραδοσιακὴ, νηστεία γι' ἄνθρωπους τοῦ καιροῦ μας. «Καὶ οἱ ἔχοντες ὡς μὴ ἔχοντες» ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ θεοῦ Παύλου. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ἀπὸ δίπλα μᾶς συμβουλεύει γιὰ τὴ φυλακὴ τῶν πέντε αἰσθήσεων, τοῦ νοῦ, τῆς φαντασίας. Καὶ μεῖς ν' ἀσκούμεθα καὶ ν' ἀποροῦμε καὶ νὰ ἐξιστάμεθα γιὰ τὸ πόσα πράγματα εἴχαμε ξεχάσει. Ὁ κόσμος νὰ μεταμορφώνεται μπροστὰ μας καὶ μεῖς νὰ τὸν ἀντιλαμβανόμαστε καθὼς δυνάμεθα, σὰν τοὺς μαθητὲς στὸ ὄρος τῆς Μεταμορφώσεως. Καὶ νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὸν ποιητὴ ποὺ λέει:

«Ἐπειτα πῶς νὰ μὴν πιστέψεις
ὅτι τ' ἄστρα εἶναι ἡ φωτεινὴ προεξοχὴ
τοῦ ἀνθρώπινου σώματος»;
(Δ. Ἀγγελῆς, Φιλομήλα, σ. 40).

Νὰ εὐχνηθοῦμε καλὴ ἄσκηση ἐπὶ χάρτου καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἀπαιτεῖ τὸ κλίμα τῶν ἡμερῶν καὶ ἡ νίκη τοῦ Ἀναστάσιου. Χρειάζεται πάντως προσοχή, γιὰτὶ ἡ σύγχρονη διαφήμιση φέρνει πολλὰς φορὲς τ' ἀπάνω κάτω παροτρύνοντάς μας «ν' ἀκολουθήσουμε τὸ ἀστέρι τῆς σύγχρονης τεχνολογίας» τὸ ὁποῖο ὀδηγεῖ, δίχως νὰ λείπει ὥρα, σὲ μιὰ σύγχρονη «φάτνη» ὅπου ὅλα, τὰ πάντα, ἔχουν κυριολεκτικὰ μεταμορφωθεῖ σὰν μὲ τὸ μαγικὸ ραβδί τῆς Κίρκης σὲ ἠλεκτρονικὲς συσκευές. Μὴ γένοιτο!

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Του κ. Α. Ν. Βαλλιανάτου, δ. Θ.

Βρισκόμαστε ακόμη στον αναστάσιμο ήχο του γεγονότος που ξαναζήσαμε και φέτος, ζούμε στην αναμονή της Πεντηκοστής. Όμως ο άποηχος της αναστάσεως έχει προ πολλού σβήσει στην καθημερινή μας ζωή. Η ανάσταση φαίνεται σαν έγκλωβισμένη στους ναούς μας, κομμάτι του διάκοσμου. Όσο απομακρυνόμαστε από αυτούς, τόσο ξεασθενεί το μήνυμα. Η χαρμόσυνη ανταπάντηση «Άληθως ανέστη» τείνει να αντικατασταθεί από το ευγενικό «ευχχαριστώ, έπίσης».

Παραδοσιακό Πάσχα

Και φέτος η πλειονότητα των πιστών ήταν συνεπής στάρναντεδου με την «παράδοση». Το πλήθος αύξομειώθηκε στις αναμενόμενες στιγμές των γεγονότων του πάθους και της αναστάσεως. Γέμισαν οι εκκλησίες στην πρώτη έξοδο του Νυμφίου την Κυριακή των Βαΐων, ξανατάμωσαν οι γνωστοί στο Ευγέλιο τη Μεγάλη Τετάρτη, ξεχείλισε ο ναός στο «Σήμερον κρεμάτα» της Μεγάλης Πέμπτης, συνέθρευσε το πλήθος στην περιφορά του Έπιταφίου, δέν χώραγε στην εκκλησία στο δεκάλεπτο του «Χριστός Άνέστη». Πριν και μετά τα συγκεκριμένα γεγονότα και πάλι συναπαντήθηκαν οι γνωστοί της Κυριακής, όλίγον ίσως αύξημένοι. Και το φετινό Πάσχα γιορτάστηκε παραδοσιακά, λίγοι κράτησαν την αίσθηση πώς και πάλι επικράτησε η εικόνα της παράδοσης, ο τύπος και όχι η ουσία.

Πόσοι και πόσοι από όσους Όρθόδοξους πιστούς πέρασαν και πάλι στη διάρκεια της Μεγάλης Έβδομάδας από τους ναούς μας έφυγαν ανέγγιχτοι από το γεγονός της φετινής διάβασης από το θάνατο στη ζωή; Πόσοι δέν μπόρεσαν να κοινοποιήσουν τον προσωπικό τους Γολγοθά, να συσχετίσουν το προσωπικό μαρτύριο της καθημερινότητάς τους συνοδεύοντας τον Χριστό στο πάθος «ιπέρ της του κόσμου ζωής», να αισθανθούν συγγενείς Του έτσι ώστε να είναι παρόντες, να συνοδεύουν και στην Άνάστασή Του; Πόσοι δέν έφεραν στην εκκλησία τη μοναξιά τους και μόνοι ξαναέφυγαν;

Σε πείσμα της κοινωνικής και ατομικής δυστυχίας, των έλλείψεων, της άδικίας, των πολέμων, του φόβου, του θανάτου που μās πλησιάζουν, μās περιβάλλουν, μās κατακλύζουν, γιορτάζουμε τον «θανάτω θάνατον πατήσαντα». Παρά την αυξανόμενη τοξικότητα που προκαλούμε στην κτίση, συνάδουμε τον «νεοποιούντα τους γηγενείς». Και όμως, παρά την εικονική, τη συναισθηματική και ποσοστιαία αύξηση του ενδιαφέροντος για την «Όρθοδοξία», λιγοστεύουμε.

Στις παραπάνω διαπιστώσεις ο εύκολος, αν και όχι εύρηστος, τρόπος αντίδρασης είναι να αναλωθούμε σε πένθιμες διατυπώσεις για την κατάλυση των έθιμων και των ήθών, την κατάντια της σύγχρονης κοινωνίας, μέθοδο συχνά πρόσφορη

για την εκτόνωση της πίερας, αλλά αναποτελεσματική για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Άξίζει όμως αντ' αυτού να σκύψουμε στην εικόνα που περιγράφηκε και να ψάξουμε αυτοκριτικά και με ταπείνωση να ανακαλύψουμε τους λόγους, τις αιτίες που αποτυγχάνουμε ακόμη σήμερα να μεταφέρουμε το μήνυμα της έλπίδας και της χαράς, της θανάτωσης του θανάτου στο σύγχρονο κόσμο. Έν τέλει, είναι ίσως τιμότερο αλλά και πιο ρεαλιστικό να ξεκινήσουμε την όποια προσπάθεια αναζητώντας τις δικές μας έλλειψεις και εϋθύνες, όσο εύκολο κι αν είναι να κατηγορούμε τον άπόρσωπο μαζικό άλλον, υπό τον όρο «κοινωνία».

Έπικοινωνιακές όπτικές

Η προφανής διαπίστωση είναι πως δέν αντιμετωπίζουμε πρόβλημα «κοινωνίας», αλλά «έπι-κοινωνίας». Το μήνυμα της αναστάσεως είναι αναμφισβήτητο όχι μόνο διαχρονικό αλλά σωτήριο,

ὄρα σύγχρονο. Ἡ ἀνάγκη τοῦ σύγχρονου κόσμου γιὰ ἐλπίδα εἶναι ἐναγώνια. Τὰ στοιχεία ὑπάρχουν, ἡ σύνδεσή τους πάσχει.

Τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπικοινωνίας στὴν ὑπέρχουσα τῶν τεχνολογιῶν δυνατοτήτων τῆς τείνει νὰ μειωθεί, νὰ συρρικνωθεῖ τόσο πὺ νὰ ἐξομοιωθεῖ καὶ νὰ χωράει στὰ κρατοῦντα μέσα τῆς.

Ὅσο ἐκλυσιγχεῖται νὰ εἶναι τὰ τρέχοντα ἐπικοινωνιακὰ μέσα, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι μονοσήμαντα. Ἡ ἐπικοινωνία πὺ θεραπεύουν εἶναι μονόδρομη, ἀπὸ τοὺς πομποὺς πρὸς τοὺς δέκτες, χωρὶς ἐπιστροφή. Αὐτὴ ἡ ἐκπομπὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῶν μέσων ἀναγκαστικὰ ἀόρατη καὶ ἀπρόσωπη. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸ «κοινό» τῆς ἐξαρτώντας τὴ διωσιμότητα καὶ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἀπὸ στατιστικὲς ἀκροαματικότητας καὶ θεαματικότητας. Κάθε μῆνυμα ἐκπέμπεται καὶ φθάνει στοὺς συντονισμένους δέκτες, χωρὶς ἡ ἀξία νὰ εἶναι προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀποστολή του, χωρὶς τὸ πρόσωπο τῶν ἀποδεκτῶν νὰ εἶναι ἡ ἐπιδίωξη τῆς μεταφορᾶς του.

Ἡ πληθώρα ἐκπομπῶν, ἡ ταχύτητα πὺ προσφέρουν τὰ τρέχοντα μέσα ἐπικοινωνίας καὶ ὁ ἀγώνας τῆς ἐπίκαιρης ἐνημέρωσης προσφέρουν σὲ ποσότητα καὶ ποικιλία μηνυμάτων, τοὺς στεροῦν ὅμως μεγάλο μέρος ἀπὸ τὸ βάθος καὶ τὴ σημασία τους. Οἱ ἀποδέκτες τους, ὡς κάτοικοι πεδίου βολῆς δέχονται τὸν ἐπιθετικὸ δομβαρδισμό ἐγχρωμων καὶ ἡχηρῶν μηνυμάτων, πὺ ὅμως παραμένουν ἀπελπιστικὰ ἄοσμα, ἀγευστα καὶ χωρὶς ἐπαφή μὲ τὰ γεγονότα. Κατὰ συνέπειαν τὰ μῆνυμα περιορίζονται στὸ ἐπίπεδο τῆς πληροφορίας, καλλιεργώντας τὴν ἐνημέρωση, ἀπομα-

κρύνοντας ὅμως ἀπὸ τὴ γνώση, πόσο μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἐμπειρία. Οἱ ἐνημερωμένοι δέκτες κορνεύονται μὲ τὴν ψευδαἰσθήση τῆς πραγματικότητας, ἀφοῦ ἡ ἐκταση τῶν πληροφοριῶν καὶ ἡ ταχύτητα ἐκπομπῆς τους ἀναπληρώνει τὸ κενὸ τῆς σχέσης μὲ τὴν πραγματικότητα.

Ἐκκλησιαστικὴ ὀπτικὴ

Ὅπου ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρακτικὴ τείνει καὶ προσομοιάζει μὲ τὶς παραπάνω περιγραφές, ὑποδηλώνει τὴν ὑτέρηση στὴν ἐκφραση τοῦ μηνύματός τῆς. Τὸ μῆνυμα τῆς ἐκκλησίας ἔχει ριζικὲς καὶ οὐσιώδεις διαφορὲς ἀπὸ τὰ μῆνυμα τῶν σύγχρονων μέσων ἐπικοινωνίας. Ἡ ἐκκλησία, χωρὶς ἐκφρασης τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ζεῖ καὶ περιγράφει τὴ σαρκωμένη σχέση Του μὲ τὸν ἄνθρωπο, βάση καὶ κριτήριο γιὰ τὴ σχέση τοῦ κάθε ἀνθρώπου προσωπικὰ καὶ κοινωνικὰ μὲ τὸ συνάνθρωπο καὶ τὴ φύση. Ἡ σχέση αὐτὴ εἶναι πολυσήμαντη. Στὸν χώρο ὅπου ὁ ἀγώνας χαρακτηρίζεται ὡς ἄσκησις, ἡ ἐργασία ὡς διακονία, ἡ συγκέντρωση ὡς ἐκκλησία καὶ ἡ ἐπαφή ὡς λατρεία, ἡ ἐπικοινωνία τῶν προσώπων δὲν ἀποτελεῖ ζητούμενο, ἀλλὰ προϋπόθεση. Αὐτὴ ἡ σχέση εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀμφίδρομη. Ἡ ἐκπομπὴ καὶ ἡ λήψη, ἰσόποσες καὶ ἰσότιμες, ἐνορχηστρώνουν τὴν ἐκκλησιαστικὴ πράξη σὲ διάλογο πὺ ἀρχίζει μὲ τὴν διακήρυξη τῆς εὐλογημένης ἀγιοτριαδικῆς βασιλείας καὶ δὲν τελειώνει χωρὶς τὴν πιστοποίηση τοῦ Ἀμῆν. Ἐξίσου ἀπαραίτητοι, κλῆρος καὶ λαὸς συναφουγκράζονται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μεταφράζοντας το σὲ λατρευτικὴ πράξη. Αὐτὴ ἡ πράξη δὲν ἔχει ἐπώνυμους πομποὺς καὶ ἀνώνυμους δέκτες, ἀλλὰ πρόσωπα χαρακτηρισμένα ὡς πατέρες καὶ ἀδελφοί.

Τὸ σωτήριο μῆνυμα τῆς ἐκκλησίας δὲν ἀποτελεῖ πληροφορία, ἀλλὰ βιωμένη καὶ βιώσιμη ἐμπειρία, ὅπου τὸ σύνολο τῶν αἰσθήσεων, ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ἀφή, ἡ γεύσις καὶ ἡ ὄσφρησις συντονίζονται μὲ τὸ νοῦ καὶ προσανατολίζονται στὴν πορεία τῆς θεᾶς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ μῆνυμα δὲν ἐνημερώνει, ἀλλὰ προσκαλεῖ στὴν ἐλπίδα πὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ πὺ ἀποτελεῖ ἐμπειρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνάξεως σὲ τόπο καὶ χρόνο, ἐδῶ καὶ τώρα, νῦν καὶ αἰεί.

Μὲ στόχο τὴ σύνθεση

Ἡ ἐπαφή μὲ αὐτὴ τὴν πραγματικότητα, στηριγμένη σὲ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τῆς ἐκκλησίας μας. Παράλληλα, μὲ ὅποιον τρόπο κι ἂν ἐγινε καὶ φέτος ἡ ἔλευσις τῶν πιστῶν στὶς «παραδοσιακὲς» ὥρες τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος ἐπαναπιστοποιοῦν πόσο σύγχρονη εἶναι ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ ἐπικοινωνία πὺ συνθέτει ἡ ἐκκλησία μας. Οἱ τρόποι καὶ οἱ μέθοδοι γιὰ μιὰ ἐκ νέου κοινοποίηση τοῦ θησαυροῦ τῆς παραδόσῆς μας μὲ τὰ τρέχοντα ἐπικοινωνιακὰ μέσα, βρῶσκονται ἀποκρυσταλλωμένοι στὴν δισχιλιετὴ ἐμπειρία τῆς ἐκκλησίας μας. Χρειαζόμαστε ὅμως περιγραφή, ἔρευνα καὶ μαθητεία. Ἡ νέα ἀνάγκη πὺ παρουσιάζεται στοὺς καινοφανεῖς χώρους τῆς ἐπικοινωνιακῆς πρακτικῆς ἀπαιτεῖ τὴν ἐνεργοποίηση μιᾶς ἐπίσης ἀμφίδρομης ὀπτικῆς τοῦ Ὁρθόδοξου τρόπου ζωῆς. Σ' αὐτὴν συμβάλλουν ἀσφαλῶς οἱ ἀρχές καὶ οἱ μέθοδοι μιᾶς ἐπικοινωνιακῆς θεολογίας.

«ΠΑΡΑΘΥΡΑ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑΣ»

ἀπὸ τῆ Φθιώτιδα

«Υπάρχουν χορτασμοὶ γιὰ κάθε πείνα
καὶ γιὰ κάθε δίψα ξεδιψάσματα,
μὰ οἱ διψασμένοι κ' οἱ πεινασμένοι
ὀλοένα πληθαίνουν»

Ζοῦμε, καθὼς λέγεται, στὴν ἐποχὴ τῶν φώ-
των. Σὲ μιὰ κοινωνία πὺ κατακλύζεται ἀπὸ τὴν
ὑπαρξη παραθύρων. Παράθυρα τηλεοπτικά,
παράθυρα ἠλεκτρονικά (τὰ λεγόμενα
Windows), τῶν ψηφιακῶν δίσκων
(Cds), τοῦ διαδικτύου (In-
ternet) κ.ά. Καὶ τὸ ζήτημα
πὺ προκύπτει ἀπ' αὐτὴ
τὴ σύγχρονη πραγματι-
κότητα τῶν πα-
ραθύρων εἶναι τὸ ἐ-
ξῆς: Τί μᾶς ἀνοίγουν;
Πρὸς τὰ πὺ μᾶς
ὀδηγοῦν; Καὶ τί φῶς
διέρχεται δι' αὐτῶν
τῶν παραθύρων;

Κάτι, ὅμως, ἀλ-
λιώτικο καὶ ξεχωρι-
στό, κάποια διαφορε-
τικά «παράθυρα» ἀνοί-
γονται πρὸς τὴν ἑλληνικὴ
κοινωνία ἀπὸ τὴν ἠρωσό-
κο καὶ ἀγιοτόκο γῆ τῆς Φθιώ-
τιδας. Εἶναι ἡ περιοχὴ πὺ
ἀφενὸς πρόσφερε τίμιους ἀ-
γωνιστὲς στὴν πατρίδα, ὅπου
ξεχωρίζει –ἀνάμεσα σ' αὐ-
τοὺς– ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἀθανάσιου Διάκου,
τῆς «ἀληθοῦς ἐνσαρκώσεως τοῦ ἀρματολικοῦ
πνεύματος»: ἀφετέρου, ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς
γεννήθησαν ὀνομαστοὶ σ' ἐμᾶς Ἅγιοι¹, ὅπως ὁ

Στρογγυλὴ εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορος
ἀπὸ ὄροφῆ (19ου αἰῶνος)
Ἰ Ν. Ἀγ. Γεωργίου Λιανοκλαδίου

Τοῦ κ. ΚΩΝ. Π. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ἀθανάσιος Μετεωρίτης, θεμελιωτῆς τοῦ κοινο-
διακοῦ μοναχισμοῦ στὰ Μετέωρα, ὁ ὅσιος Δαδὶδ
ὁ θαυματουργός, πὺ ἀσκήτεψε ἀργότερα στὴν
ὀμώνυμη μονὴ κοντὰ στὴ Λίμνη Εὐβοίας, κ.ά.

«Παράθυρα αἰωνιότητος»² ἔχουμε τὴ φορὰ
αὐτὴ ἀπὸ τὴ χώρα τῆς Φθιώτιδας.
Ποιά εἶναι αὐτά; Εἶναι οἱ ιερὲς
εἰκόνες καὶ τὰ λειτουργικά κει-
μήλια μὲ μορφὲς τῶν Ἀ-
γίων ἢ μὲ σύμβολα τῆς
Ἐκκλησίας, πὺ προ-
έρχονται ἀπὸ τὴν εὐ-
ρύτερη περιοχὴ τῆς
Λαμίας, καὶ παρου-
σιάζονται σ' ἓναν
πολυτελὴ τόμο μὲ
τίτλο ΕΚΚΛΗΣΙΑ-
ΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΗ-
ΛΙΑ ΤΗΣ ΦΘΙΩ-
ΤΙΔΟΣ.

Ἡ ἐπιμελημένη αὐ-
τὴ ἔκδοση προέκυψε
«μὲ τὴν ἀγαστὴ συνερ-
γασία τῆς Ἱερᾶς Μητροπό-
λης Φθιώτιδας καὶ τοῦ Δήμου
Λαμιέων». Ἡ ἀγλακόκαρπη
αὐτὴ σχέση τῶν ἐκκλησια-
στικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν
τοῦ τόπου εἶχε ὡς ἀποτε-

λεσμα –μεταξὺ ἄλλων πολλῶν– καὶ τὴν πραγμα-
τοποίηση ἀρχικὰ Ἐκθεσης μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ
κειμήλια τῆς Φθιώτιδας. Εἰδικότερα, καθὼς ἀ-
ναφέρει ὁ Δήμαρχος Λαμιέων κ. Γ. Ντελής, «γιὰ

1. Βλ. Ἱερωνύμου Νικολοπούλου (διακόνου), «Ἡ ἐορτὴ
τῶν Φθιωτῶν Ἁγίων», στὴ Φθιωτικὴ Ἐκκλησιαστικὴ
Φωνή, ἀρ. φύλ. 2 (1999), σελ. 6.

2. Πρὸβλ. Σταματίου Σκλήρη (πρωτοπρ.), Ἐν ἐσόπτρῳ.
Εἰκονολογικὰ μελετήματα (Ἀθήνα: ἐκδ. Μ. Γρηγόρη, 1992),
σελ. 193.

πρώτη φορά παρουσιάστηκαν συγκεντρωμένα ιερά ἐκκλησιαστικά ἀντικείμενα καὶ εἰκόνες πού εὐλαβικά φυλαγμένα γιά πολλοὺς αἰῶνες στίς Ἱερές Μονές καὶ ἐκκλησίες τῆς Φθιώτιδας –μικρὲς κιβωτοὶ τῆς ἱστορίας μας– διασώθηκαν ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ τοὺς διῶκτες τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ἡ ἀναπάντεχη ἀπήχηση τῆς Ἐκθεσης αὐτῆς ὀδήγησε στὴν παρούσα ἐκδοση, δηλαδή στὴν παρουσίαση «ἐπὶ χάρτου» τῆς συλλογῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμηλιακῶν ἐκθεμάτων, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στοχεύει νὰ διατηρηθεῖ ζωντανὴ στὴ μνήμη ἡ ἐκκλησιαστικὴ, πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ παρακαταθήκη τοῦ τόπου.

Ὁ εὐάριθμων σελίδων τόμος ἀρχίζει μὲ «Ἀντὶ Προλόγου» κείμενο τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Φθιώτιδος κ. Νικολάου, ὁ ὁποῖος κάνει ἕνα σύντομο θεολογικὸ σχόλιο γιὰ τοὺς θησαυροὺς τῆς πίστες πού ἀκολουθοῦν. Τονίζει ὅτι «ὑπερβαίνουν τὴν ἀξία τῆς τέχνης καὶ ἐντάσσονται στὸ διαχρονικὸ, λειτουργικὸ καὶ ἐσχατολογικὸ χῶρο τοῦ Μυστηρίου» καὶ «εὐχή μας εἶναι τὰ κειμήλια αὐτά, πού δὲν εἶναι μόνον ἔργα τέχνης, ἀλλὰ καὶ σύμβολα

*Παρακλητικὴ ἡ Ὀκτώηχος με καλλιγραφικὴ γραφὴ (Βενετία 1744)
Ἱερὰ Μονὴ Ἁγ. Γεωργίου Μύλων Πελασγίας*

μιάς ἀνώτερης ζωῆς, νὰ χειραγωγήσουν τὸ μελετητὴ σὲ μιὰ πιδ συνειδητὴ καὶ ἐγκάρδια προσέγγιση τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ἀμέσως μετὰ ἀκολουθεῖ Σημείωμα ἀπὸ τὸν Δήμαρχο Λαμιέων, καθὼς κι ἕνα σύντομο διάγραμμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Φθιώτιδας ἀπὸ τὸν κ. Δημήτριο Γόνη, ἀναπληρωτὴ Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ ἴδω πληροφοροῦμαστε γιὰ τὶς διοικητικὲς ἀλλαγές στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, τὶς διαφορὲς ἐπισκοπὲς πού παλαιότερα διέλαμψαν, καθὼς καὶ –ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα– γιὰ τὴ μετονομασία τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ Ζητούνιο (Ἡ' αἰ.) σὲ Λαμία (19ος αἰ.).

Κατόπιν τούτων, εἰσερχόμαστε στὸ κύριο μέρος τοῦ τόμου, πού τὸ ἀποτελοῦν τὰ ἔργα ζωγραφικῆς καὶ ξυλογλυπτικῆς (φορητὲς εἰκόνες, ξυλόγλυπτα τέμπλα, θημόθυρα κ.ἄ.), τὰ ἀντικείμενα μικροτεχνίας καὶ λειτουργικὰ σκεύη (σταυροί, θυματήρια, εὐαγγέλια κ.ἄ.), ἱερατικὰ ἄμφια καὶ χρυσοκέντητα λειτουργικὰ ὑφάσματα (ἐπιτάφιοι, ἐπιτραχήλια, ἐπιμάνικα κ.ἄ.), καὶ τέλος λειτουργικὰ βιβλία (χειρόγραφοι κώδικες, ἱστορικὰ ἔγγραφα κ.ἄ.). Ὅλα αὐτὰ ὁ πιστὸς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ δεῖ διαφορετικά, παρὰ sub specie aeternitatis.

«Παράθυρο αἰωνιότητος» ἀποτελεῖ ἡ στοργυλὴ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ παντοκράτορα, ἀπὸ τὴν ὀροσφὴ τοῦ ἱ. ναοῦ Ἁγ. Γεωργίου Λιανοκλαδίου. Καθὼς ἀντικρίζει κανεὶς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ νὰ κρατᾷ τὴ σφαῖρα μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ νὰ ἔχει λυγισμένο τὸ δεξιὸ σὲ στάση εὐλογίας, συλλογίζεται ἀρχικὰ τὸ θεῖο ἰδίωμα τῆς παντοδυναμίας Του. Ἐνα ἰδίωμα πού σήμερα τὸ σφετερίζονται «οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν», ἀγνοώντας τὸν προφητικὸ λόγο ὅτι «ὡς σκεῦη κεραμέως συντρίψει αὐτούς». Καὶ παρατηρώντας τὸ δεξιὸ χέρι συλλογίζεται κανεὶς τὴν ἀπροσμέτρητη χάρη καὶ τὴν ἀπύθμενη ἀ-

γάπη, πού μεταδίδει καὶ πληροῖ τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὴν εὐλογία Του. Κι αὐτὸ γίνεται μὲ μιὰ κίνηση χειροῦ καθαρὰ φιλόνηρωπη καὶ ἀνθρωπιστικὴ, ἄκρως ἀντίθετη καὶ χωρὶς τίποτα τὸ ὁμοιο μὲ τοὺς «ἀνθρωπιστικοὺς βομβαρδισμοὺς»(!) πού ὑποτίθεται ὅτι ὑπερασπίζονται ἀθώους πολῖτες.

«Παράθυρο αἰωνιότητος» συνιστᾷ ἡ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἡ Ἐλπίς τῶν ἀπηλιτισμένων, ἀπὸ τὸν ἱ. ναὸ Ἁγ. Ἀθανασίου Ροδίτσας. Καθὼς κρατᾷ τὰ χέρια τῆς μὲ περισσὴ στοργὴ καὶ τρυφερότητα τὸν Χριστὸ ὡς βρέφος, καὶ βλέποντας τὴ γλυκύτητα τοῦ προσώπου τῆς, τὴν αἰσθάνεται κανεὶς ὡς τὴ μόνη ἐλπίδα γιὰ τὰ καραβάνια

τῶν προσφύγων καὶ γιὰ τοὺς δυστυχημένους ἀμάχους. Καὶ ὡς «χώρα τοῦ ἀχωρήτου», ἡ Παναγία εἶναι ἔτοιμη καὶ ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της σὲ κάθε ἄνθρωπο ἐν ἀνάγκῃ εὐρισκόμενο.

«Παράθυρα αἰωνιότητας» ἀπαρτίζουν τὰ πρόσωπα τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τοῦ ἁγίου Σεραφεῖμ κ.ἄ., ὅλα στεφανωμένα μὲ τὴν ἀνόθευτη ἁγιουσίνη, ἀπὸ τὴν λαμποκοπούσα αἰωνιότητα. Βλέποντας κανεὶς τὶς μορφές τους νὰ εἰκονίζονται ὡς πετράδια ἀστραφτερὰ τοῦ οὐράνιου στερεώματος, σκέφτεται τὴν ἀσέληνη νύχτα μὲ τὸ κατὰμαυρο σκοτάδι της, ποὺ σήμερα ἰδιαίτερα ἀποτελεῖ τὸ πεδίο γιὰ «τὰ ἔργα τοῦ σκοτούς», προερχόμενα ὀπωσδήποτε ἀπὸ τὸν «ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου». Οἱ πρῶτοι μᾶς καλοῦν σὲ ἓνα συμπόσιο Ἁγίων, σ' ἓνα «γαμήλιο γεῦμα» μὲ τὸν Νυμφίον Χριστὸ μέσα στὴ θεοῖδρυντὴ Ἐκκλησία, ἐνῶ ἀντίθετα οἱ δεῦτεροι σὲ μιὰ νυκτερινὴ «αἰμάτινη εὐωχία»!

«Παράθυρα αἰωνιότητας» ἀποτελοῦν τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, ἡ Παρακλητικὴ ἢ ἡ Ὁκτώηχος κ.ἄ. ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ὅλα παλαιωμένα ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς χρήσης. Αὐτὰ ἀνοίξαν σὲ πιστοὺς τὰ μάτια γιὰ νὰ δοῦν ἓνα διαφορετικὸ φῶς καὶ νὰ αισθανθοῦν μιὰ ἄλλη πραγματικότητα. Τὰ διάβασαν, τὰ ξαναδιάβασαν μέχρι τοῦ σημείου ποὺ ἀρκετοὶ τὰ συγκράτησαν στὴ μνήμη τους γιὰ πάντα. Ἀπέφυγαν τὴν ἀνθρωποκεντρικὴ διανόηση καὶ ἀπέκτησαν τὴ θεοκεντρικὴ, χριστοκεντρικὴ καὶ ἁγιοπνευματικὴ σοφία.

«Παράθυρο αἰωνιότητας» καὶ σύμβολο ἀήτητης νίκης ἀποτυπώνεται μὲ τὴ στρογγυλόσχημη μεγαλογράμματη γραφὴ IC XC NI KA, χαραγμένη σὲ σφραγίδα λίθινη γιὰ πρόσφορα, ποὺ βρῖσκεται στὸ τέλος τοῦ τόμου. Καθὼς βλέπει κανεὶς τὸ λειτουργικὸ αὐτὸ συμπλήρωμα χαραγμένο, συλλογίζεται ὅτι ἀποτελεῖ μιὰ ἀποκάλυψη καὶ μιὰ μαρτυρία ἐσωτερικοῦ περισσότερο

διώματος, παρὰ ἐξωτερικοῦ. Θυμᾶται τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τῆς ἀγάπης, ποὺ λέγει «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν». Μὲ τὴν πίστιν αὐτὴν, ἀφορώσα στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ σ' ὅλοκληρο «τὸ τῆς Ἐκκλησίας μυστήριον», βάδισαν ἢ βρῖσκονται per viam οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ, οἱ θεοῦμενοι.

Κι ἐμεῖς σήμερα; Πῶς θὰ βροῦμε καὶ πῶς θὰ ἀνοίξουμε τὰ «παράθυρα τῆς αἰωνιότητας»; Ὁ τόμος μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κειμήλια τῆς «μεγάλης καὶ εὐδαίμονος»³ μητρόπολης τῆς Φθιώτιδας δίνει τὴν ἀφορμὴν στὸ σύγχρονο ἄνθρωπο, ποὺ συνήθισε νὰ εἶναι ὑπαρξὴ τοῦ κλειστοῦ χώρου, δηλαδὴ τοῦ ἀτομοῦ καὶ τοῦ

ἰδιοῦ συμφέροντος, νὰ βρεῖ καὶ νὰ ξανααντικρίσει τὰ ὄπου γῆς- «παράθυρα τῆς αἰωνιότητας». Δὲν χρειάζονται δυσανάγνωστα ἐγχειρίδια, διότι αὐτὰ μιλᾶνε ἀπὸ μόνον τους· δὲν τὰ κερδίζεις ἀλλιῶς, παρὰ μονάχα μὲ πείνα καὶ δίψα, μὲ λαχτάρια καὶ ἀγωνία μὲ καρδιὰ καθαρὴ καὶ «μὲ τὰ μάτια τοῦ ἔρωτα»⁴. Καὶ τότε γίνεται ὁ ἄνθρωπος ὑπαρξὴ τοῦ ἀνοιχτοῦ χώρου, τῆς κοινότητος, τοῦ ἐμεῖς, ἐνσυνείδητο μέλος τῆς συναξῆς ἐκείνης ποὺ κατακλύζεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ «πα-

ράθυρα τῆς αἰωνιότητας». Καὶ μέσα ἀπὸ αὐτὰ βλέπει μιὰ μεγαλοσύνη ἀπλησίαστη γιὰ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, «τὸν ἄνω χῶρον, καὶ τοὺς ἀπείρους τῶν ἀγαθῶν θησαυρούς»⁵.

Ὅσο ὑπάρχουν «παράθυρα αἰωνιότητας», γνωρίζουμε καλὰ ὅτι ἡ «ἄγκυρα ἐλπίδος» δὲν ἔχει χαθεῖ.

Σφραγίδα λίθινη γιὰ πρόσφορα μὲ χάραγμα
"IC XC NI KA" (18ου αἰῶνος)

Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίου Γεωργίου Μύλων Πελαγονίας

3. Χρ. Ἀλεξάνδρη, «Ὁ Μητροπολίτης Φθιώτιδος κ. Νικόλαος γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου» (συνέντευξη), στὴν ἐφημ. *Λαϊμακὸς Τύπος* (25.4.1998), σελ. 8.

4. I. M. Παναγιωτόπουλου, *Χειρόγραφα τῆς μοναξιάς*, Γ' ἐκδ. (Ἀθήνα: Οἱ Ἐκδόσεις τῶν Φίλων, 1991), σελ. 42.

5. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Υπόμνημα εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν*, Ὁμιλία Α', 4 PG, τόμ. 59, στ. 30.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΤΙΣΤΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΥΜΑΣΜΟ ΣΤΗΝ ΚΤΙΣΗ

Συνέχεια από τη σελ. 29 του προηγούμενου τεύχους.

Τοῦ κ. ΘΕΟΔ. Ι. ΨΑΡΙΩΤΗ, γεωπόνου

3. Ἀπὸ τὸ κεφάλαιο «Τὰ κατοικίδια»

«Ὁ ἵππος φέρει τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῶν νότων, ὑπερήφανος καὶ ἐγκεκαλλωπισμένος, ὡσανεὶ ἐγνώριζεν, ὅτι φέρει τὸν βασιλέα τῆς γῆς. Τὸ βάδιμά του σταθερόν. Τὸ παράστημά του ἀξιοπρεπέστατον... Αὐτός, λεοντόκαρδος καὶ ἀπτόητος, διασχίζει τὰ πεδία τῶν μαχῶν... ζῶον νοημονέστατον καὶ πιστότατον πρὸς τὸν κύριόν του... Ἐὰν οἱ πλούσιοι ἔχουν τὸν ἵππον, εἰς τοὺς πτωχοὺς ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸν ὄνον, τὸν εὐπειθῆ καὶ ὑπομονητικὸν καὶ λιτότατον καὶ εὖωνον... τὸ ἀφελές αὐτὸ τετράποδον ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν μετὰ βοῶν καὶ κλάδων θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ...». Ἀναφέρεται, πάντα χαριτωμένα, γιὰ τὸν βοῦν, τὴν αἴγα, τὸ πρόβατο γιὰ τὸ ὅποιο πληροφορεῖ: «Μεταξὺ μυρίων προβάτων ἐν ἀρνίον ἀναπηδᾷ ἀπὸ τῆς μάνδρας καὶ σπεύδει πρὸς τὴν μητέρα του, ἐπιζητοῦν τὰς πηγὰς τοῦ γάλακτος τῆς καὶ ἐὰν δ' ἔτι εὖρη τὰς πηγὰς πενιχράς, ἀρκεῖται εἰς αὐτάς, παραβλέπων πολλὰ ἄλλα οὐθατα θεβαρημένα ὑπὸ γάλακτος. Καὶ ἡ μήτηρ πάλιν μεταξὺ μυρίων ἀρνίων ἀναγνωρίζει τὸ ἰδικόν τῆς. Φωνὴ μία, χρώμα ἐν καὶ τὸ αὐτό, ὁσμὴ μία, καὶ ὅμως ἀναγνωρίζει ἕκαστον τὸ συγγενές του. Πῶς συμβαίνει τοῦτο;». Αὐτὸ ἄραγε τὸ ἔχομε προσέξει; Καὶ ἂν ναί, τί σκεφθήκαμε; Πολλὰ μπορούμε νὰ σκεφθοῦμε κοντὰ στὰ ζῶα. Ἐλα ὅμως πού τὸ διώξαμε ἀπ' τὰ «πόδια» μας. Καὶ τὸ φοβερότερο, πού τὰ ἐξαφανίζομε καὶ σὰν εἶδη...

4. Ἀπὸ τὸ κεφάλαιο «Τὰ ἔντομα»

«Πρὸς τίνα σκοπὸν ἐπλάσθησαν τὰ ἔντομα ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ; Πρὸς ἐξωραϊσμόν τῆς φύ-

σεως πρώτον. Ἀληθῶς· τί ὠραιότερον τῶν μικροσκοπικῶν τούτων πλασμάτων, τῶν ἐγκατασπειρόντων ζωῆν καὶ χάριν εἰς τὴν πλάσιν μὲ τοὺς πτερουγισμούς των, τοὺς χρωματισμούς των, τὰ πηδήματά των, τοὺς δόμβους των;... Τὰ ἔντομα εἶναι τὰ ἔμφυχα ἀνθύλλια τῆς φύσεως, καὶ ἂν ἔλειπον αὐτά, μέγα μέρος τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ κόσμου θὰ ἔλειπεν...». Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐναρμόνιους φθόγγους, τοὺς μελωδικούς, γιὰ ἀφοσίωση καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό-Δημιουργό, ἀκολουθεῖ προσπάθεια, παιδαγωγικοῦ χαρακτήρα, γιὰ συνέτιση-διόρθωμα: «Πρὸς τίνα σκοπὸν ἐδημιουργήθησαν τὰ ἔντομα; Πρὸς παιδεῖαν τῶν ἀθῶν καὶ ἐξοφημένων ψυχῶν, αἵτινες, τυφλώττουσαι ἐνώπιον τόσης τέχνης καὶ μὴ συγκινούμεναι εἰς ἐνδείξεις τόσης ἀγάπης...». Στὴ συνέχεια ἰσχυρίζεται ὅτι «ὁ Θεὸς ἔπλασε τὰ μικρὰ αὐτὰ ζῶα, διὰ νὰ ἐφοδιάσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ καθηγητὰς παντοίων μαθημάτων ἠθικῆς. Καὶ ἐκ τῶν καθηγητῶν τούτων μερικοὺς ἐπιθυμῶ νὰ προσάγω ἐνώπιον τῶν ἀναγνωστῶν μου..., ἵνα πᾶς τις βεβαιωθῆ ὅτι τῶ ὄντι τὰ ἔντομα προσφέρουν πολ- λάκις εἰς ἡμᾶς μαθήματα τάξεως, φιλοπονίας, ἀλληλοβοηθείας, καθαριότητος καὶ παραμυθίας». Καὶ «ὑπὸ τῆς Γραφῆς χειραγωγούμενος» κάνει λόγο γιὰ τὴν ἀκρίδα, τὸν μύρμηκα, τὴν μέλισσα. Σὲ αὐτὰ προσθέτει τὸν μεταξοσκώληκα. Σὲ αὐτές, ὅπως καὶ στὶς προηγούμενες, ἀναφορές του μαρτυρεῖται τὸ λιπαρὸν τῶν γνώσεών του, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βιολογία τῶν ἐμβίων ὄντων. Ἐκφράζεται, δέβαια, μὲ ἐπιτυχία, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐνάργεια. Εὐσύνοπτα, εὐχυμα, εὐγλωττα.

ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Για την παιδεία

Τοῦ κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα,
Θεολόγου, Μ. Α. Παν. Ἀθηνῶν

Στὸ παρὸν ἄρθρο ἐξετάζονται οἱ θέσεις ἐνὸς ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας, Θεολόγου καὶ μεγάλου Πατρὸς, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, γιὰ τὸ ἀγαθὸ τῆς παιδείας.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἁγίου Πατρὸς (4ος αἰ. μ.Χ.), ἐπικρατοῦσαν στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας δύο ἀντιτιθέμενες τάσεις γιὰ τὴν παιδεία. Ὑπῆρχαν οἱ συντηρητικοὶ χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι διέδιδαν τὴν ἀπο-

φυγὴ τῆς θύραθεν παιδείας ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ περισσότερο φιλελεύθεροι, οἱ ὁποῖοι ἐκπροσωποῦσαν μιὰ κριτικὴ στάση καὶ ὄχι ἀπαραιτήτως ἐχθρική. Ἡ τελευταία ἄποψη συνιστᾷ τὴν γραμμὴ τοῦ ἐκλεκτικισμοῦ. Στὴν μερίδα τῶν συντηρητικῶν ἀνῆκαν τὸν 2ο αἰ. μ.Χ. οἱ Ἀπολογητῆς Ἑρμείας, Τατιανός, Θεόφιλος ὁ Ἀντιοχεύς, Τερτυλλιανός, κ.ἄ., ἐνῶ στὴν γραμμὴ τοῦ ἐκλεκτικισμοῦ ἀνῆκαν τὸν 2ο αἰ. μ.Χ. οἱ Ἰουστίνος, Ὁριγένης καὶ Γρηγόριος Νεοκαισαρείας, καὶ κατὰ τὸν 4ο αἰ. οἱ Καππαδόκες Πατέρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἐδῶ ἐξεταζόμενος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, κ.ἄ.

Ὁ τελευταῖος, ἀφοῦ θεωρήσει τὴν παιδεία ὡς τὸ πρῶτο ἀγαθὸ, προσθέτει ὅτι ἐννοεῖ ὄχι μόνον τὴν θεολογική, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξωθεν τῶν Γραφῶν. Γιὰ τὴν τελευταία ἀναφέρει ὅτι κακῶς τὴν ἔχουν διαβάσει πολλοὶ χριστιανοὶ «ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλουσαν»*.

Ὡστόσο κατὰ τὸν ἅγιο Πατέρα δὲν εἶναι κατὰλληλο γιὰ οἰκείωση ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὅλο τὸ περιεχόμενο τῆς θύραθεν σκέψης καὶ σοφίας. Καὶ ὅπως οἱ τελευταῖοι δὲν περιφρονοῦν τὴν κτίση, ἐπειδὴ οἱ εἰδωλολάτρες τὴν ἔχουν θεοποιήσει, ἀλλὰ λαμβάνουν ἀπὸ αὐτὴν ὅ,τι εἶναι χρήσιμο καὶ ἀποφεύγουν ὅ,τι βλάπτει, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο δέχονται ἀπὸ τὴν θύραθεν σκέψη ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἔρευνα καὶ θεωρητικὴ ἀναζήτηση, ἀλλὰ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴν εἰδωλολατρία τὸ ἀπορρίπτουν. Ἐν τούτοις καὶ ἀπὸ τὴν γνώση τοῦ ἄχρηστου μέρους τῆς ἐθνικῆς σοφίας μπορεῖ νὰ προκύψει ὠφέλεια γιὰ τὸν χριστιανό. Αὐτὴ συνίσταται στὸ ὅτι ὡς χριστιανοὶ μπορούμε νὰ γνωρίσουμε τὴν ἀνωτερότητα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀπέναντι στὴν εἰδωλολατρική.

Ἄν θὰ θέλαμε νὰ ἀνακεφαλαιώσουμε τὴν στάση τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἀπέναντι στὸ ἀγαθὸ τῆς παιδείας, θὰ ἔπρεπε νὰ σταθοῦμε στὰ ἐξῆς σημεῖα:

1. Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου δὲν ὑπῆρχαν συγκεκριμένες ἀπόψεις μεταξὺ τῶν χριστιανῶν γιὰ τὸ θέμα τῆς θύραθεν παιδείας.

2. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος κινεῖται στὴν γραμμὴ τοῦ ἐκλεκτικισμοῦ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ στάση του ἔναντι τῆς θύραθεν παιδείας δὲν εἶναι δουλικὴ οὔτε ἐχθρική, ἀλλὰ κριτικὴ.

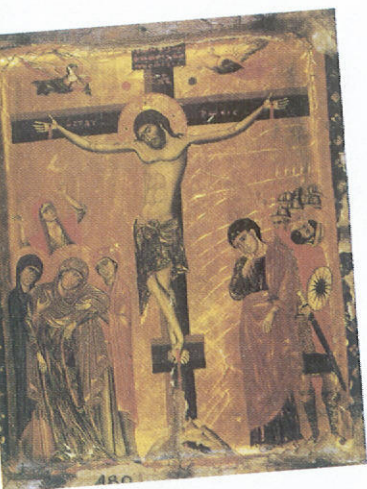
3. Ὁ Γρηγόριος στηρίζει τὴν ἀποψή του μὲ τὸ παράδειγμα τῆς κτίσης, τὴν ὁποία ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ δὲν θεοποιοῦμε, ὅπως οἱ εἰδωλολάτρες, ἀλλὰ λαμβάνομε ἀπὸ αὐτὴν ὅ,τι εἶναι χρήσιμο.

4. Ἀπὸ τὴν θύραθεν παιδεία χρησιμοποιοῦμε ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν ἔρευνα καὶ τὴν θεωρητικὴ ἀναζήτηση καὶ ἀποφεύγομε ὅ,τι ὁδηγεῖ στὴν εἰδωλολατρία.

Τὸ τελικὸ συμπέρασμα τοῦ ἁγίου Πατρὸς εἶναι ὅτι ἔχουν ἄδικο ὅσοι προπαγανδίζουν τὴν ἀποφυγὴ τοῦ φωτὸς τῆς θύραθεν παιδείας. Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς ξεκινοῦν ἀπὸ ἓνα σύμπλεγμα μειονεξίας.

* Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον Ἐπίταφιος (ΜΓ'), Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (ΒΕΠΕΣ) τ. 60, σελ. 141, 13-39.

Επίκαιρα

Τὸ ὑπέρολο τοῦ Γολγοθᾶ

Εἶναι ἀγώνας ἡ ζωὴ, θυσία, σταυρός. Στάδιο ὁ χρόνος τῆς ἐπίγειας πορείας μας. Καὶ στρατιώτης τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα ὁ κάθε ἄνθρωπος. Σὲ μία μόνιμη ἐπιστράτευση, γιὰ ἓνα σκοπὸ ὑψηλό, γιὰ ἓνα Ἰδανικό. Τὰ Ἰδανικά θέλουνε θύματα. Τοῦτο εἶναι ἀντίθετο στοῦ νόμο τῆς ζωῆς. Φαινομενικά ὅμως. Ὁ Κύριος

ποῦ ἐπέφερε ἀνατροπὴ τοῦ «σκέπτεσθαι» καὶ τοῦ «ἐνεργεῖν», ἐξαγγέλλει μὲ τετραγώνη λογικὴ κάτι ποῦ ὁ ἴδιος πραγματοποιοῦσε πρῶτος, κατὰ τρόπο μοναδικό. Τῆ θυσία τῆς ζωῆς γιὰ χάρι ἐνός ιδεώδους ὑψηλοῦ. Πάνω στοῦ Σταυροῦ τοῦ Γολγοθᾶ ἔχει μυσταγωγηθεῖ ἡ μεγάλη Θυσία τοῦ Θεοανθρώπου γιὰ χάρι τοῦ ἀνθρώπου. Τερουγοῦμε καὶ ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μέσα στοῦ χρόνο. «Αἶροντες τὸν Σταυρόν» ἀνεβαίνουμε καὶ ἐμεῖς τὸ Γολγοθᾶ μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ πρώτου Σταυροφόρου. Ἄρκει τὸ Ἰδανικό ποῦ θὰ μᾶς ἐμπνέει, νὰ ἐμπνέεται καὶ αὐτὸ ἀπ' τῆ θυσία τοῦ Σταυροῦ Του.

Σήμερα οἱ ἄνθρωποι ἔπαψαν νὰ ἔχουν τὸ Σταυρὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς. Καταντοῦν γι' αὐτὸ ζωόφρατα, ἀνθρωποειδῆ, βοσκηματοώδεις ὑπάρξεις. Ἀποφεύγουν τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐντούτοις φορτῶνται χίλιους δύο ἄλλους ἰδιοτελεῖς σταυρούς, πολὺ πιὸ βαρεῖς καὶ πικρούς... Ὅποιος ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους, σταυρώνεται γι' αὐτούς. Θυσιάζοντας οἱ τελευταῖοι τὴν ζωὴ τους, στὴν πραγματικότητα τὴν κερδίζουν. Τὴν κατακοῦν μέσα στὴν Αἰωνιότητα.

Ἀσύλληπτο Μυστήριο

Πολὺς λόγος γίνεται τελευταῖα γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς αἰμοδοσίας. Ἔργο πολιτισμοῦ, σωτήριο. Σ' ὅλα τὰ κράτη ἔχουν ἰδρυθεῖ τράπεζες αἵματος. Σώζονται ζωές, ἀρπάζονται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θανάτου ἀμέτρητες ὑπάρξεις. Ἡ Ἐκκλησία μας καὶ ἐδῶ πρωτοστατεῖ.

Υπάρχει ὅμως καὶ κάποια ἄλλη Τράπεζα Αἵματος, μὲ Αἰμοδότῃ ὄχι πιά ἄνθρωπο καὶ ὠφελιμότητα ἀσύγκριτα μεγαλύτερη. «Ἦπλωσε τὰς παλάμας» πάνω στοῦν Σταυρὸ. Μὲ τὸ Αἷμα Του «αἶθη τὸ μέγα τραῦμα, ὁ ἄνθρωπος» ὅπως ψέλνει ὁ ἱμνογράφος. Εἶναι τὸ ἀντίδοτο στοῦ δηλητηρίου ποῦ λέγεται ἀμαρτία. Κάτι ποῦ θυμίζει τὴν περίπτωση τοῦ πελεκάνου ὁ ὁποῖος ζωογονεῖ τὰ μικρά του ὅταν τὰ πλήξει φίδι φαρμακερό. «Ὡστερ πελεκᾶν τετραμένος τὴν πλευράν Σου Ἀδγε, Σοὺς θανόντας παῖδας ἐξώσασας, ἐπιστάξας ζωτικὸς αὐτοῖς κρουνούς».

Ἡ μεγάλη θυσία ποῦ ἐφάρπαξ προσφέρθηκε στοῦν Γολγοθᾶ, ἐξακολουθεῖ νὰ τροφοδοτεῖ τὸν ὄργανισμό τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ Σταυρωμένος αἰμοδότῃς ζωογονεῖ πάντα τὶς ἀνααιμικές φλέβες τῆς ψυχῆς μὲ τοὺς ζωτικὸς χυμούς. Δεῖπνος Μυστικός, στοῦν ὁποῖο μᾶς καλεῖ ὁ Θεῖος Ἀμφιτρώων. «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ». Καταδέχεται νὰ γίνει τροφή μας. Ἀσύλληπτο Μυστήριο. Ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ παρόντος καὶ ἀνοίγει τὶς πύλες τοῦ οὐρανοῦ.

Καθαρὰ καὶ ξάστερα...

«Ἄς μὴν κρυβόμαστε. Δὲν εἶναι οἱ κλαυθμηριοὶ τῶν δρεφῶν καὶ τῶν νηπίων αἰτία γιὰ τὴν ἀποπροσῆλωση τοῦ ἐκκλησιαζομένου. Πολλές κεφαλές στὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας περιστρέφονται σάν... περισκόπια ὑποδρυχίων! Μέμφονται τὴν παρουσία τῶν λιλιπούτειων χριστιανῶν ποῦ δικαιολογημένα δυσανασχετοῦν, μὰ καὶ ὁ χρόνος τῆς λατρείας εἶναι δυσανάλογος μὲ τὴν δική τους ὑπομονή. Ἔφτασε κάποια στιγμή «εὐσεβέστατη» κυρία σὲ κεντρικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν νὰ ψιθυρίσει σὲ παραζειμένη: «Τί καλὸς ποῦ ἦταν ὁ Ἡρώδης. Καὶ πόσο χρησίμος!» Ὅλ' αὐτὰ θυμίζουν χώρους λατρείας ἄλλων Ὀμολογιῶν, ὅπου ἐνώνουν τὶς παλάμες μπροστὰ στοῦ κεφάλι καὶ τυποποιημένα προσεύχονται. Στὴν ἴδια στάση ὅλοι...

Ὁρθοδοξία θὰ πεῖ ἀνοχή –μὲ τὴν καλή, φυσικά, ἔννοια– θὰ πεῖ «φῶς ἰλαρόν» μὲ λαδοκάντηλο, λίγο ἀγνὸ θυμιάμα, ἓνα μελισσοκέρι, τὸ κλάμα τοῦ δρέφους, αἶνος στοῦ Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Δὲν καταστρέφει τὴν κατάνυξη. Ἀντίθετα, τὴν υπογραμμίζει. Ἐμεῖς οἱ μεγάλοι τὴν καταστρέφουμε μὲ τὸν καθωσπρεπισμό, τὸν φαρισαϊκὸ ὅπωςδήποτε. Μὲ τὰ διαφορετικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ ποῦ χρησιμοποιοῦμε. Μὲ τὰ «διπλὰ βιβλία» ποῦ διατηροῦμε.

– Ἄς μὴν προκαλοῦμε τὰ ὀκταπλά οὐαὶ τοῦ Χριστοῦ πάνω μας.

Μ. Μελ.

ΕΛΛΑΣ

BY
VE
ELAS

Ο ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
1, ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ. - FAX: 7218308, ΤΗΛ. ΔΙΕΚΤ.: 7251149